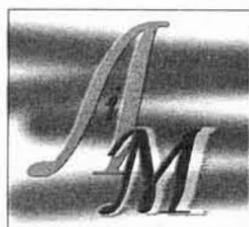


МАТЭАР АТЭАРА

і мастацтва



23 верасня 2005 г. № 38/4325

АНОНС!



Няцяжка заўважыць, што апошнім часам у сацыяльна-эканамічным і культурным жыцці Беларусі прыкметна ўзрастае роля такіх невялікіх гарадскіх паселішчаў, як Паставы. Яны будуюцца, добраўпарадкоўваюцца. І прыгажюць — літаральна на вачах. Не за гарамі той час, калі малыя гарады па сваім абліччы змогучы паспаборнічаць з абласнымі цэнтрамі, больш упэўнена выглядаць на сталічным фоне. Палітыка, абраная дзяржавай у гэтым накірунку, падаецца зусім лагічнай. Калі пад словам “правінцыя” разумець перш за ўсё не адсталую, а проста аддаленую тэрыторыю, дзе жывуць нічым не горшыя за сталічных людзі. Нашы людзі. Беларускія...

СТАР.

5

20.000 паліцэйскіх, 30.000 жаўнераў, 30.000 валанцёраў і 1.000.000 паломнікаў з 197-мі краін зямнога шару — вось колькі народу сабралася ў жніўні ў славутым рэйнскім горадзе Кельне, каб на іншых паглядзець, ды сябе паказаць на XX Сусветным дні моладзі. 7.000 журналістаў — абсалютны сусветны рэкорд — працавала на мерапрыемстве; аднак, толькі адзін прадстаўнік беларускіх СМІ здолеў атрымаць афіцыйную акрэдытацыю. Ім стаў карэспандэнт “ЛіМа”.



СТАР.

14

Імгненні вечнага

Старажытны — і юны: гэтае распаўсюджанае вызначэнне ад частага ўжытку калі-нікалі пачынае ўспрымацца як моўны штамп. Але ў дачыненні да сённяшняга Турава яно набывае крылы трапнай метафары і адлюстроўвае існасць становішча. Так, старажытнаму Тураву — 1025 гадоў. А юнаму гораду Тураву... адзін год, бо статус горада вернуты яму, пасля часоў шараговага месчачковага існавання, у жніўні 2004-га, якраз напярэдадні Дня беларускага пісьменства. Летась мы непасрэдна спрычыніліся да гэтага свята Слова, Кнігі, Духоўнасці, пабывалі ў “сталіцы культуры і веры”, як назваў старажытны палескі горад паэт Віктар Гардзеі. І вось праз год, гэтаксама пагодлівым вераснёвым днём, зноў завіталі ў Тураў. На мінулым тыдні тут адзначалі дзве вялікія даты: 1025 гадоў з часу заснавання самога горада і 1000-годдзе Тураўскай (цяпер Тураўска-Мазырская) праваслаўнай епархіі. Кульмінацыя святкавання разгарнулася ў мінулую нядзелю. Сярод разнастайных імпрэз вылучыўся новы фестываль — І Беларускі фестываль камернай і харавой музыкі “Тураў-2005”. Яскравыя падзеі 18 верасня ўвойдуць непаўторнай старонкай у жыццёпіс нашай краіны.

(Працяг на стар. 2)



Фота В. КАВАЛЁВА
Калаж В. КАЛІШНА

“Салодкі мядовы сот і саладзейшы цукар, ды кніжны розум лепш: ён ёсць скарб вечнага жыцця”.

Кірыла ТУРАЎСКИ



Імгненні вечнага



(Працяг. Пачатак на стар. 1)

Год, пражыты ў статусе горада, — не так і мала. Як гаворыцца, ужо з першага позірку ўразіў Тураў прыемнымі зменамі: новымі адметнасцямі гістарычнага ландшафту, упарадкаванымі цэнтрам, сучаснай агароджай падворкаў у аднапавярховых кварталах. І наўрад ці трэба тлумачыць, як змяніла жыццё месцічаў доўгачаканая падзея: сюды “прышоў” прыродны газ! Вялікія перспектывы звязаны і з дзейнасцю турагенства Нацыянальнага парка “Прыпяцкі”: прынамсі, з мэтай развіцця турызму запланавана развіццё гасцінчнага комплексу, і першы гатэль будзе ўзведзены тут ужо ў наступным годзе...

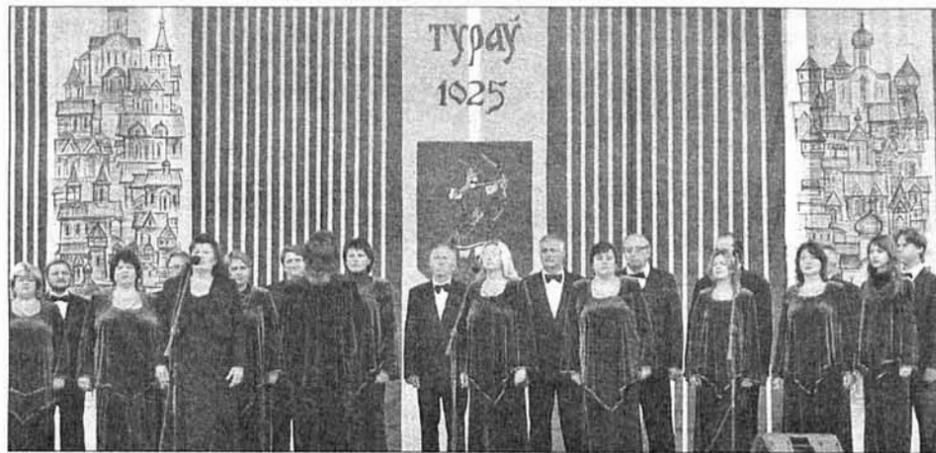
А ўзровень дабрабыту жыхароў мае тонкія ўзаемасувязі з узроўнем культуры — у самым шырокім сэнсе гэтага слова.

Падчас урачыстых цырымоній і дзелавых сустрэч журналістам неаднойчы даводзілася чуць і ад афіцыйных асоб, і ад прадстаўнікоў духавенства, і ад кіраўніцтва творчых калектываў, якое велізарнае значэнне для ўздыму культуры, для падтрымкі духоўнага жыцця мае ўвага Прэзідэнта нашай дзяржавы, яго клопат пра малыя гарады, развіццё іх інфраструктуры, пра свечасовае вырашэнне штодзённых праблем мясцовага насельніцтва.

Ужыватворнай атмасферы адраджэння святых і традыцый тураўскай зямлі праходзілі юбілейныя імпрэзы. Нядзельнае ранішняе набажэнства ва Усясвяцкай царкве; адкрыццё памятнага знака “1000 гадоў Ту-

раўскай епархіі”; святочная літургія на Замкавай гары; ускладанне кветак да помніка Кірылу Тураўскаму пад спева велічання свяціцелю Кірылу. Адкрыццё унікальнай музейнай экспазіцыі “Замкавая гара”, стварэннем якой апекаваўся выдатны вучоны-археолог, акадэмік Пётр Лысенка — ураджэнец Турава і з гэтага часу яго ганаровы грамадзянін... У ліку адметных уражанняў — і тэатралізаваны пра-лог “3 гісторыі зямлі Тураўскай”, які папярэднічаў афіцыйнаму адкрыццю свята на галоўнай сцэнічнай пляцоўцы. І прымеркаваная да юбілею выстаўка работ жывапісцаў — удзельнікаў праведзенага ў 2000 годзе Міжнароднага пленэру імя К.Тураўскага. І прэзентацыя новай кнігі галоўнага рэдактара жыт-кавіцкага раённай газеты “Новае Палессе”, пісьменніка Уладзіміра Гаўрыловіча “Крокі па роднай зямлі”.

Удзельнікам галоўных урачыстасцей быў мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх Усяе Беларусі Філарэт (ён адслужыў урачыстае набажэнства і таксама правёў цыры-монію спецыяльнага гашэння новай беларус-кай паштовай маркі, выпушчанага да юбілею).



Адкрывалі свята ў Тураве і ўдзельнічалі ў яго імпрэзах старшыня Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцяў пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Станіслаў Бу-ко, які агучыў тэкст прывітальнага адраса Прэзідэнта краіны Аляксандра Лукашэнка, гэты нараджаўся ў спалучэнні канцэртнай

звернутага да праваслаўных хрысціян Белар-усі з нагоды 1000-годдзя Тураўскай епархіі. З прамовамі выступілі Уладыка Філарэт, на-меснік старшыні Гомельскага аблвыканкама Уладзімір Надтачэй (таксама ён уручыў прывітальны адрас Уладыку Стэфану, кі-раўніку Тураўскай епархіі), старшыня Жыт-кавіцкага райвыканкама Пётр Савіцкі. Пры-сутнічалі кіраўнікі горада, іншыя афіцыйныя асобы і прадстаўнікі духавенства, шматлікія госці.

Новы фестываль, ініцыятар і галоўны ар-ганізатар якога — Нацыянальны кан-цэртны аркестр пад кіраўніцтвам прафесара Міхала Фінберга, стаўся працягам шырока ас-ветніцкіх музычных фестываляў у малых гарадах Беларусі — гістарычных і культурных асярод-ках нашай краіны. Цудоўныя і перспек-тыўныя традыцыі, закладзеныя гэтым калек-тывам у Нясвіжы, Заслаўі, Мсціславе, Міры, Наваградку і цяпер падтрыманы Гомельскім аблвыканкамам і абласной філармоніяй, Жыт-кавіцкім райвыканкамам, гарадскім кіраўніцтвам Турава, далі свой плён і ў ася-родзі самабытнага палескага горада. Плён



са Лазуці, ды наладжанай у фазе Гарадскага до-ма культуры выстаўкі “Старажытная Баць-каўшчына вачамі дзіцей”. Прадставіла вы-стаўку кіраўнік студыі выяўленчага мастацтва Палаца культуры Мазырскага нафтапрапа-рацоўчага завода Святлана Купрыянава. На фе-стывальных пляцоўках выступалі харавыя ка-лектывы, удзельнікі мастацкай самалзейнасці Гомельшчыны. А даўною беларускую музы-ку — нашу класіку — выконвалі, як заўсёды, высакласныя камерныя калектывы, што працуюць у структуры вялікага Нацыяналь-нага канцэртнага аркестра: камерны аркестр-равы калектыву, чатыры унікальныя інстру-ментальныя ансамблі: трубачоў — “Інтрада”, флейтыстаў — “Сірынке”, салістаў на драўля-ных духавых інструментах, кларнетыстаў. Ма-награфічная праграма “Міхал Клеафас Агінскі. Лепшае”, прысвечаная 240-годдзю з дня нараджэння нашага славутага земляка, уразіла сваёй стыльнасцю, дынамічнасцю, яркасцю выканання і лёгка ўспрымалася са-май шырокай публікай.

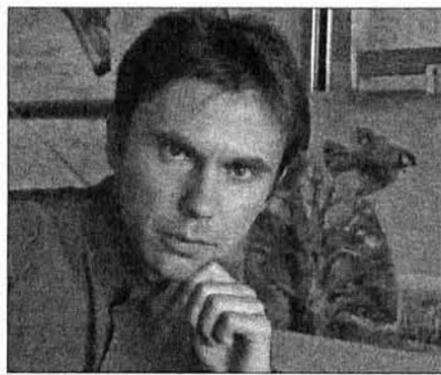
Аднаўляючы ў памяці хроніку падзей таго Аўрачыстага дня, мы задумалі вярнуцца ў Тураў. Гэта будзе віртуальнае вяртанне — на старонках аднаго з наступных нумароў, дзе мы больш падрабязна падзелімся з чытачамі ўражаннямі ад сустрэч у самабытным па-лескім горадзе, на святой зямлі, у святых якой — выгокі нашай самабытнасці, нашай культуры і высокай духоўнасці, беларускай дзяржаўнасці.

С.БЕРАСЦЕНЬ, В.КАВАЛЁЎ (фота), спецыяльныя карэспандэнты “ЛіМ”

У ПОШУКАХ СІНЯЙ ПТУШКІ

Менавіта пад такой назвай 22 верасня ў гродзенскай галерэі “У Тызенгаўза” адбылося адкрыццё выставы мінскага мастака Сяргея Шэмета.

Творы кожнага мастака — гэта не толькі мера яго таленту, але і тая мадэль свету, якую ён носіць у сабе. Калі падыходзіць да творчасці Сяргея Шэмета менавіта з гэтай пазіцыі, дык яго свет, які паўстае перад намі, напоўнены сімваламі. Сіняя птушка, што лунае над зямлёю; дуб, які нагадвае стомленага, але не зламанага жыццём ваяра. Шматлікія вобразы Ма-донны сімвалізуюць непахіснасць



веры, а пра хуткаплыннасць часу нагадваюць тры чароўныя рыбкі, што плэскаюцца ў празрыстай вадзе ля берага... Яшчэ адной крыніцай натхнення для мастака з’яўляюцца беларускія краявіды і помнікі храма-вага дойлідства.

Своеасабліва манера жывапісу Сяргея Шэмета і філасофскія сюжэ-ты яго твораў даўно звярнулі на сябе ўвагу не толькі беларускіх ма-стацтвазнаўцаў, але і прыватных ка-лекцыянераў Літвы, Польшчы, Ра-сіі, Германіі, Ізраіля, Англіі і ЗША. Экспазіцыя, што выстаўлена ў грод-зенскай галерэі “У Тызенгаўза” — працяг папярэдняй вільнюскай вы-ставы. Аднак з’явіліся і новыя тво-ры, якія Сяргей напісаў адмыслова да адкрыцця. На іх мясцовыя жыха-ры і госці горада змогуць убачыць Каложскую царкву і іншыя сімвалы старажытнага Гродна.

Ян МНІШАК

Фота забяспечана аўтарам

Напрыканцы лістапада ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча, што ў Мінску, адбудзецца навукова-практычная канферэнцыя. Правадзене такіх форумуў стала ўжо добрай традыцыяй.

Невядомы Максім Багдановіч

Музей, як установа культуры, працуе з 1981 года, але першая канферэнцыя прай-шла ў ім толькі ў 1993 годзе, наступныя — у 95-м, 97-м і г.д. Тэматыка першых з іх — “Лёс нацыянальнай культуры на паваротах гісторыі” досыць агульная, але яна стала добрым падмуркам для правядзення дасле-даванняў жыцця і творчасці Максіма Баг-дановіча, асвятлення той ролі, якую ады-граў ён у гісторыі не толькі нацыянальнай, але і сусветнай культуры.

У 1999 годзе супрацоўнікі музея ар-ганізавалі канферэнцыю “І прад высокаю красою...”, прымеркаваную да 130-годдзя з дня нараджэння Марыі Апанасаўны Баг-дановіч, маці паэта. Праз два гады правялі на-вуковы форум “Максім Багдановіч і інша-нацыянальны літаратуры”. Апошняя кан-ферэнцыя, якая адбылася ў 2003 годзе, — “Я не самотны, я кнігу маю...”, — прысвя-чалася 90-годдзю з дня выхаду аднаго пры-жыццёвага зборніка вершаў паэта “Вянок”.

Аналіз дакладаў і паведамленняў удзель-нікаў канферэнцыі сведчыць аб вялікай цікавасці беларускай навукі да жыцця і



творчасці знакамітага паэта. Большая колькасць прадстаўленых дакладаў — дас-ледаванні, прысвечаныя паэзіі М. Багда-новіча. Работ, у якіх праводзіцца аналіз празаічнай спадчыны літаратара, яго кры-тычных і публіцыстычных работ, — значна меней. Але тут маюцца шырокія перспек-тывы для даследчыкаў.

Тэма чарговай навукова-практычнай канферэнцыі, якую музей запланавуў прав-есці 29 лістапада — “Максім Багдановіч — празаік, крытык, публіцыст”. У адпавед-насці з гэтым вызначаны і асноўныя тэма-тычныя накірункі. Сярод іх — Максім Баг-дановіч і яго роля ў гісторыі нацыянальнай літаратуры; проза паэта — праблема трады-цыі і наватарства; публіцыстычная спад-чына літаратара як люстэрка гісторыі і культуры славянскіх народаў і г.д.

Арганізацыйны камітэт прапаноўвае на-вукоўцам, даследчыкам жыцця і творчасці пісьменніка прыняць удзел у форуме з дакла-дамі ці паведамленнямі. Праграма канферэн-цыі будзе складзена шляхам экспертнага ад-бору. Крытэрыі: адпаведнасць тэматыцы, на-вуковай і практычнай значнасць, навізна.

Для тых, хто жадае паўдзельнічаць у гэ-тым мерапрыемстве, варта звярнуцца ў Літаратурны музей М. Багдановіча.

Ірына МЫШКАВЕЦ, вучоны сакратар Літаратурнага музея М. Багдановіча

Фота забяспечана У. М.



Юбілею паэта прысвячаецца



У гасцінай зале Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы 14 верасня ладзілася ўрачыстасць з нагоды 140-годдзя з нараджэння Яна Райніса — латышкага паэта, драматурга і філосафа. Арганізатары мерапрыемства назвалі Купалу і Райніса «магутнымі вежамі-волатамі сусветнай мастацкай літаратуры» і гэтым растлумачылі невыпадковасць іх святочнага суседства. Як вядома, паэтаў абедзвюх нацыяў аб'ядноўвала

блізкае сяброўства і творчае супрацоўніцтва.

Нязвычайнае майстэрства прадэманстравалі прысутным дзяўчаты і хлопчыкі з узорнага цымбальнага аркестра «Абярэг». Ганаровыя госці — Пасол Латвіі Майра Мора, дырэктар музея Яна Райніса ў Юрмале Астрыда Цыруле — не пачулі: «Sveiki!». Ім гаварылі: «Прывітанне!», бо ў Доме Купалы размаўляюць па-беларуску. Але ж падчас

імпрэзы можна было пачуць і латышскія словы. Дарэчы, вершы Райніса гучалі ў арыгінале.

Перад удзельнікамі свята выступіў заслужаны артыст Украіны і Беларусі, беларускі латыш Арнольд Ранцанц. Да мерапрыемства была падрыхтавана выстава з фондаў музея Янкі Купалы — маляўнічая сведка сяброўства краін і людзей.

Наста ГАНАКОВА

Урачыстая вечарына пад назвай «Паэт-сонца», прысвечаная 140-годдзю з дня нараджэння слаўтага паэта Латвіі Яна Райніса, адбылася днямі і ў Доме дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Пра жыццёвы і творчы шлях, вялікі ўплыў класіка латышскай літаратуры на развіццё даўніх духоўных сувязей паміж Беларуссю і Латвіяй распавялі Сяргей Панізнік і Леанід Левановіч. Як падкрэсліла Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Латышскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь спадарыня Майра Мора, Ян Райніс вельмі многа зрабіў для развіцця сучаснай латышскай мовы, ягоныя пераклады твораў сусветнай літаратуры на латышскую мову, у прыватнасці «Фауста» Гётэ, далі новы імпульс развіццю нацыянальнай культуры. Прысутныя маглі азнаёміцца з фотавыставай, прысвечанай Яну Райнісу. Прагучалі вершы паэта, перакладзеныя на беларускую мову знымымі майстрамі слова Х. Жычкам, В. Віткам, П. Панчанкам, М. Арочкам, М. Маляўкам.

Марыя РУДОВІЧ

Фота Насты ГАНАКОВАЙ

І адкрыецца куфар...

З 27 верасня да 1 кастрычніка ў Беларускай дзяржаўнай міжнароднай фестывальнай студэнцкай творчасці «Тэатральны куфар-2005». Сёлета яго дэвіз — «Традыцыі. Пошук. Эксперымент».

Гэты, ужо другі па ліку студэнцкі фестываль, ладзіць упраўленне па справах культуры БДУ пры падтрымцы Міністэрства адукацыі Беларусі.

Галоўныя мэты і задачы мерапрыемства — падтрымка міжнароднага маладзёжнага фестывальнага руху, папулярызавання студэнцкай аматарскай тэатральнай і мастацкай творчасці, далучэнне моладзі да разнастайных форм дзейнасці ў галіне тэатральнай культуры, паказ лепшых творчых дасягненняў міжнароднага студэнцкага тэатральнага руху, спрыянне духоўнаму і культурнаму яднанню студэнтаў, уземаўзбагачэнне і ўзаемаабмен тэатральнымі эстэтычнымі ідэямі ў галіне рэжысуры, акцёрскага майстэрства і сцэнаграфіі.

Да ўдзелу ў тэатральным «марафоне» запрошаны калектывы з Германіі, Іспаніі, Літвы, Расіі, Славеніі, Швейцарыі. Разам з імі пакажуць сваё майстэрства і айчыныя студэнцкія тэатры з Віцебска, Гомеля, Мінска, Наваполацка і Полацка. Фестывальныя спектаклі пройдуць на некалькіх сцэнічных пляцоўках: у Ліцэі БДУ, на філалагічным факультэце Белдзяржуніверсітэта і ў Беларускай дзяржаўнай аграрна-тэхнічным універсітэце.

Мяркуюцца, што напярэдадні святочнага адкрыцця па вуліцах Мінска пройдуць фестывальныя трамвай, які на некалькі гадзін пераўтварыцца ў сцэнічную пляцоўку для удзельнікаў і гасцей фестывалю. Адметны сёлетні «Тэатральны куфар» яшчэ і тым, што ацэньваць конкурсныя спектаклі будуць не толькі глядачы, якія выбяруць уладальніка Гран-пры, але і незалежнае міжнароднае журы — яно размяркуе прызы за лепшыя спектакль, а таксама лепшую мужчынскую і жаночую ролі.

Ян МНІШАК

ПРывітанне, Паштальён!

Са з'яўленнем у Мінску гэтых незвычайных навасельцаў гарадскі ландшафт відавочна «паўвяселеў». Такія розныя — кранальна рамантычныя, камічныя, вытанчана прыгожыя — яны робяць непаўторнай эстэтыку наваколія, спрыяюць нашаму прыўзнятаму настрою, нязмушаным, таварыскім стасункам. Нездарма побач з імі — людна. Іх жа ў нашай сталіцы пакуль адзікі. А пачалося з таго, што ў Міхайлаўскі сквер непадалёк ад вакзала завітала дзяўчынка з парасонам. Праз нейкі час тамсама ўладкавалася на лаўцы загадкавая незнаёмка. Вынырнуў аднекуль цыбаты хітраван, які атрымаў мянушку «Лахоўскі». А на Камароўцы атабарыліся дама з кудлатым сабакчам, фатограф... Нават конь ды два гусі: зусім як жывыя!

Цудоўныя бронзавыя стварэнні — жанравыя скульптуры Уладзіміра Жбанова — спаквалі аб-

жываюць сталічны цэнтр. Вось і яшчэ адна забавная постаць будзе прывабляць увагу прахожых: вусаты паштальён. Уладзімір Жбану стварыў яго вобраз у садружнасці са скульптарам-станкавістам Яўгенам Колчавым ды знымым архітэктарам Юрыем Градавым.

З вясёлым таварыскім дзядзькам у форменнай фуражцы захоча, мабыць, павітацца кожны, хто апынецца непадалёк ад кінатэатра «Кастрычнік». Важкую (700 кілаграмаў!) фігуру, тэхнічна працаёмкую, складзеную з амаль сотні дэталей, урачыста перадалі ў дар гораду кіраўнікі групы выданняў «3 рук у руці». У асяроддзі мінскіх бізнесоўцаў гэта першая акцыя такога кшталту. І прымяркоўвалася яна да свята горада.

С.Б.

Фота К.Дробава



Лепшыя сярод лепшых

Завяршыла сваю працу XVIII Маскоўская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш, галоўнай падзеяй якой стаў конкурс «Мастацтва кнігі краін СНД». У ім прынялі ўдзел 200 выданняў з дзясці краін — Беларусі, Расіі, Украіны, Малдовы, Азербайджана, Арменіі, Казахстана, Кыргызстана, Таджыкістана і Узбекістана. Сярод пераможцаў — пяць беларускіх выданняў.

Дыпламам 3-й ступені ў намінацыі «Садружнасць» ўзнагароджаны фотаальбом «Полацк», які выйшаў у выдавецтве «Беларусь».

Тры беларускія кнігі адзначаны дыпламамі 2-й ступені. У намінацыі «Наш сучаснік» дыплом атрымаў зборнік «Алімпійская краіна Беларусь», выдадзены Міжнародным цэнтрам інтэграцыйнай інфармацыі. У намінацыі «Мае ўніверсітэты» адзначана першая кніга шматтомнай энцыклапедыі «Гарады і вёскі Беларусі» выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», а кніга «Узнагароды і памятнае знакі Расіі», якую выдаў «Харвест» вылучана ў намінацыі «Надрукавана ў Садружнасці».

Але найбольшы поспех напатаку двухтомнік «Перамога», які прапанавала выдавецтва «Мастацкая літаратура». У аднайменнай намінацыі «Перамога» ён атрымаў вышэйшую ўзнагароду — дыплом 1-й ступені!

У.М.

АБСЯГІ

ВІШЭШЧЫНЫ

У яго родную хату...

У кожнага з нас ёсць маленькі, дарагі куточак, дзе нарадзіўся і вырас, увабраў усё характэрнае роднай зямлі, спасціг першыя азы жыццёвай мудрасці. Такім дарагім куточкам для сьлыннага беларускага пісьменніка, земляка віцебчан Васіля Быкава з'яўляецца вёска Бычкі Ушацкага раёна.

Нядаўна ў яго родных мясцінах пабывалі супрацоўнікі рэдакцыі раённай газеты «Наша Талачыншчына». З вялікім хваляваннем пад'ехалі да вёскі пісьменніка, а затым і да яго адноўленай хаты, цяпер — сядзібы-музея. Экскурсавод Мікалай Кірпіч азнаёміў гасцей з сабранымі тут экспанатамі і матэрыяламі. Надзвычай цудоўнымі і адметнымі падаліся наведвальнікам тутэйшым навакольным мясцінам, якія ўзгадалі чалавек, які стаў шырокавядомым пісьменнікам сусветнага маштабу.

На развітанне талачынцы сфатаграфаваліся ля хаты-музея Васіля Быкава, каб светлая памяць пра яго жыла не толькі ў сэрцах, але была ўвасоблена ў здымках у дамашніх альбомах.

Новы цэнтр МТС

Гэты дылерскі цэнтр па абслугоўванні насельніцтва нядаўна гасцінна расчыніў свае дзверы ў Школьным завулку Талачына. Належыць ён сталічнай кампаніі мабільных тэлесістэм ААТ «Інтэрконект». Шыкоўны будынак офіса пабудаваны ў кароткі тэрмін у самым людным месцы горада. У гандлёвых залах дылерскага цэнтра наладжаны продаж аксэсуараў мабільнай сувязі, касметыкі і галантарэйных тавараў.

Першым жа ў горадзе з'явіўся дылерскі пункт МТС, які належыць УП «Віцебскаблгэлекам».

Вабныя мясціны для адпачынку

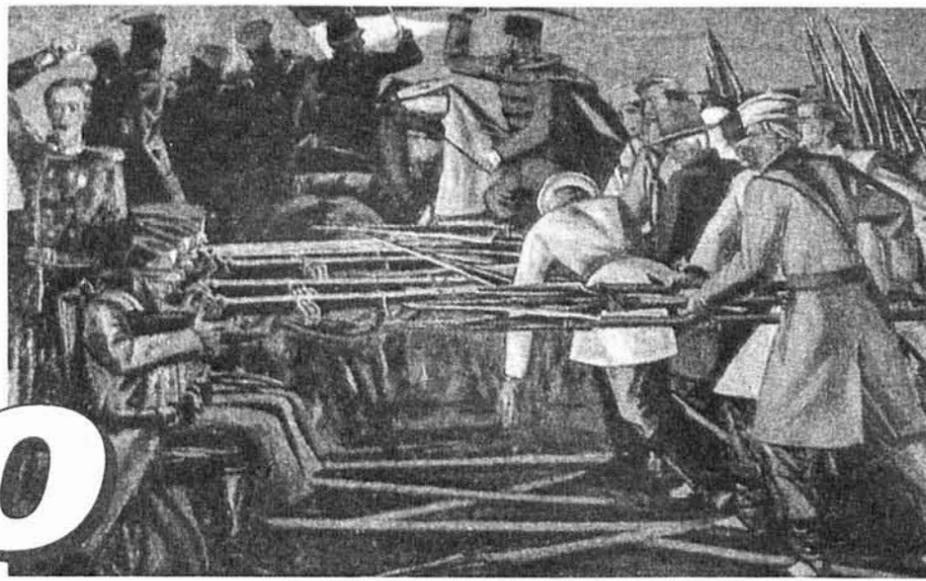
Усё больш становіцца вабных мясцінак для адпачынку ў Талачыне і яго ваколіцах. Так, сёлета прыстойны, сучасны выгляд набыў сквер у самым цэнтры горада: тут устаноўлены новыя металічна-ажурныя альтанкі, лаўкі для жадаючых адпачыць. А пры ўваходзе ў сквер з боку цэнтральнай плошчы ўсіх сустракае голая алея з партрэтамі Герояў Савецкага Саюза і Герояў Сацыялістычнай Працы, уладжэнцаў раёна. Падчас рэспубліканскіх, раённых і гарадскіх святаў, кірмашоў і культурна-масавых мерапрыемстваў тут, як правіла, наладжваюцца выстаўкі-продажы карцін мясцовых мастакоў ды адмысловых вырабаў майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, а таксама праходзяць канцэрты і забаўляльныя праграмы для дзяцей.

Уздоўж вуліцы Леніна быў закладзены бульвар, дзе пасадзілі саджанцы розных парод дрэў, у тым ліку і рэдкіх, разбілі клумбы з рознакаляровым калейдаскопам кветак. Ля шырокай пешаходнай дарожкі ўстанавілі ліхтары і лаўкі для адпачываючых.

Новым прыцягальным куточкам для гараджан ды гасцей горада стаў і прыгожа адноўлены парк у колішнім маёнтку памешчыка Славінскага ў паўднёвай частцы райцэнтра. Прыемна пасядзец тут у арыгінальна зробленых альтанках, пад старымі цяністымі дрэвамі, парадавацца зорнаму раздоллю кветак...

Алесь МАЗУР

З а апошнія 15 год мы навучыліся, бадай што, нічому не здзіўляцца. Але артыкул Вольгі Куртаніч да юбілею Пятруся Броўкі ("ЛіМ". 24.06.05.) усё ж здзівіў. Паэт нарадзіўся 25 чэрвеня 1905 года. "То быў час, — піша аўтарка, — эканамічнага росквіту дзяржавы; асноўныя грамадзяне вялікай краіны — сяляне — мелі не толькі шматдзетныя сем'і, але ладныя кавалкі зямлі і трывалы дабрабыт". Паказчыкам гэтага "росквіту", трэба думаць, быў хуткі разгром Японій Расіі, якую зноў пачалі на-



ХТО ХЛУСІЦЬ?

зваць "калосам на гліняных нагах", як упершыню яе назваў яшчэ Дэнні Дзідро. Ды "росквіт" здзіўным чынам прыйшоўся на час крызісу і дэпрэсіі 1900—1908 гадоў. А што тычыцца шматдзетнасці, то яна зусім не прыкмета дабрабыту. З дагістарычных часоў шматдзетнасць была спосабам захавання сям'і і роду пры высокай дзіцячай смяротнасці, нізкім узроўні жыцця. Цяпер гэты "дабрабыт" мы бачым у найбяднейшых краінах, напрыклад, Афрыкі.

Гэтаму можна б і не надаваць вялікага значэння, калі б В. Куртаніч не абвінавачвала паэта ў хлусні, які ўздумаў адмаўляць, што з маленства рос у тым самым "трывалым дабрабыце": "Новая ўлада, перакруціўшы ўсё на свой капыт, — чаго ўжо тут хавацца, — прымушала сваіх першых савецкіх пісьменнікаў адкрыта хлусіць, прыдумляць тое, што з цягам часу... пачалі ўспрымаць як праўдзівае мінулае. Не пазбег гэтага і Пятрусь Броўка (іначэй проста б не стаўся пісьменнікам)".

"У... "Аўтабіяграфіі"... Броўка... пісаў, што ў сям'і іх, дзяцей, было дзевяць, а зямлі, каб пракарміць усіх, — 2,5 дзесяціны (амаль 3 гектары, — і гэта вам не 4 для ўсіх ураўняных савецкіх соткі)". (Чаму 4? Нават у горадзе мая хата стаіць на 5,05 соткі.) Пятро Глебка, таксама ў "Аўтабіяграфіі", піша, што ў яго бацькоў было 6 дзесяцін зямлі, аднак гэтага было замала. Справа ў дужа малой ураджайнасці тагачасных палёў. У томе "Расія" з "Новой Российской энциклопедии" (М., 2003. Т. 1. С. 287) чытаем: "У пачатку XX ст. каля 30 тыс. латыфундыстаў... мелі ва ўласнасці 70 млн. дзесяцін зямлі... амаль столькі (71 млн...) было ў 10,5 млн. сялянскіх двароў... на кожны двор у сярэднім 7 дзесяцін, ці ўдвай менш, чым патрабавалася для забеспячэння пражытачнага мінімуму". Так што Пятрусь Броўка не хлусіў...

Іншая атака В. Куртаніч на паэта: "Калі ішла Першая сусветная, яму было толькі дзевяць, аднак у стальым узросце ён раптам "прыгадвае", што "ішла цяжкая вайна..." Логіка ў В. Куртаніч кульгае: маўляў, Пятрусь быў занадта малы, каб запомніць, што панскія сыны, атрымаўшы белыя білеты, ухіляліся ад вайсковых абавязкаў. Але ж 9 гадоў яму было ў пачатку вайны, а калі яна заканчвалася, — ужо 13-ы і будучы паэт мог шмат чаго запомніць. Потым В. Куртаніч піша: "Магчыма, хлопчык не мог ведаць, што тады ў расійскай імперыі існаваў усеагульны воінскі абавязак, незалежна ад саслоўяў (!), і ніякіх белых білетаў "па блаце" проста не існавала". І гэта ў царскай Расіі, якая заўжды славілася казнакрадствам і прадажнасцю чыноўнікаў?"

"Аднак ён (хлопчык Пятрусь. — А. І.) выдатна ведаў, што да 1917 года ў краіне ні адна сялянская сям'я не галадала; хаця б таму, што мела... зямельны надзел, а ў выпадку смерці гаспадары падчас вайны сям'я атрымлівала немалую грашовую кампенсацыю. Сістэма сацыяльнай дапамогі была адладжана бліскуча, што

адзначалі і замежнікі... і пісьменнікі, якія вольна вандравалі па прасторах імперыі". Адкуль хлопчык "ведаў", ды яшчэ "выдатна", што ў імперыі сяляне не галадалі, калі на самай справе ў розныя гады голад ахопліваў дзесяткі губерняў Расіі: у XVIII ст. — 34 разы, у XIX — 40 разоў, у 1901—1912 гадах — 7 разоў? Незразумела, якія такія "замежнікі... і пісьменнікі" адзначалі "бліскучую" сістэму сацыяльнай дапамогі. Пісьменнікі, вялікая руская літаратура, адзначалі нешта зусім іншае (гл., напрыклад, нарыс У. Караленкі "В годный год", апавяданні І. Буніна "Танька", "На край света", "Вести с родины").

У "Аўтабіяграфіі" паэт піша: "Бацька ўмеў майстраваць сялянскія куфры і шафы. Гэтым і прыбраў на жыццё. Як цяпер памятаю, мяне вельмі радаваў час, калі дзяўчаты выходзілі замуж. Тады яны клапаціліся пра пасаг. Зразумела, што і загазаў на куфры... было больш, а значыць, і за сталом у нас было веселей". Апошнія словы значаць, што, прадаўшы куфар, сям'я пачынала лепш харчавацца, стол быў багацейшы. А нястрымная фантазія аўтаркі ператварыла гэта ў вяселае застолле пасля кожнага продажу: "...бацька... вырабляў шафы, куфры ды скрыні, што давала някепскія дадатковы прыбыткі. Пазней, прыхоўваючы свой боль па тым шчаслівым часе, пісьменнік згадае, як часта замаўляліся куфры вясцоўцамі ды прыезджымі сялянамі, як пасля кожнай пакупкі ладзілі бацькі багаты стол". Вылучаных мною слоў няма ў "Аўтабіяграфіі", хаця В. Куртаніч спасылалася толькі на яе.

І яшчэ: "...ягонае сталенне прыйшлося на той час, калі патрабавалі ўсё (і вайну 1877—1878 гадоў? — А. І.), што адбылася "за царскім часам"... ахайваць... З таго і не згадвае... Пятрусь Броўка, што, як і ўсе сялянскія дзеці, наведваў школу (статыстыка сведчыць: на пачатку XX ст. амаль 80 працэнтаў насельніцтва імперыі былі адукаваныя)". С. Гаварухін кажа пра 70-працэнтную пісьменнасць у царскай Расіі. Гісторык Г. Главелі ў артыкуле "Новы "Кароткі курс"? Дакументальная рэцэнзія на фільм С. Гаварухіна "Расія, якую мы згубілі" (маскоўская "Культура", 6.06.1992 г.), абвяргаючы Гаварухіна, спасылалася на "Статистический ежегодник России 1914 года": пісьменных было 21,1 працэнта. Амаль у 4 разы менш, чым даводзіць В. Куртаніч.

Цяжкае ўражанне застаецца і ад іншых выпадкаў супраць паэта, ад недапупчальных прыёмаў. Паэт, пішучы пра ўдзел у драмгуртку, творы не называе. І В. Куртаніч папросту выдумляе пастаноўкі, прычым чытач будзе думаць, што іх назваў сам паэт: "...ставіліся... інсцэніроўкі. Кшталту, "Песня пра сокала" і "Песня пра буравесніка"... падобныя пастаноўкі ўздзейнічалі на... розум адпаведна іх зместу і мастацкай "каштоўнасці" тэкстаў...". Дзвукосе пры слове "каштоўнасць" паказвае іронію аўтаркі: маўляў, якая там можа быць каштоўнасць!

Між тым, мастацкая каштоўнасць "пе-

сень" пра Сокала і Буравесніка (або два словы ў Горкага — з вялікай літары, нават у БелЭн — "Песня пра Сокала", але чамусьці — "...пра буравесніка") бяспрэчная, яны лічацца ўзорам рытмічнай прозы. Тое ж з уздзеяннем на розум "адпаведна іх зместу і мастацкай" каштоўнасці (без двукосся!) — бяспрэчным і станоўчым. Вось радкі з развітальнага ліста Героя Савецкага Саюза Мікалая Кузняцова: "Я лоблю жыццё, я яшчэ вельмі малады. Але калі для Радзімы... будзе трэба ахвяраваць жыццём, я зраблю гэта. Хай ведаюць фашысты... што немагчыма пакараць наш народ, як немагчыма пагасіць сонца. Няхай я памру, але ў памяці майго народа патрыёты бессмяротныя. "Няхай памёр ты — у песні смельч і моцных духам заўсёды будзеш жыць у зорках, поклічам гордым да святла і волі..." Гэта мой улюбёны твор Горкага. Хай яго часцей чытае наша моладзь... Ваш Кузняцоў". Цудоўныя словы "Песні пра Сокала" натхнілі на подзвігі!

Нап, як высвятліцца ("Ніхто не забыты?", "ЛіМ". 24.06.05. С. 14), зямляк і ў мінулым — адражны беларускі партызан, а пазней камандзір Кузняцова па атрадзе "Пераможцы", які, дарэчы, баявы шлях пачаў таксама з беларускай зямлі, Герой Савецкага Саюза Дзмітрый Мядзведзеў зрабіў загалюкам сваёй, атрымаўшай сусветную вядомасць, кнігі словы Горкага "моцны духам", якія цытуе гераічны разведчык у лісце, прывядзеным у канцы кнігі (Медведев Д. Сильные духом. Свердловск, 1952. С. 472). Так, "Песня пра Сокала" натхняла... І перш чым адмаўляць каштоўнасць чужых твораў, добра было б звярнуць увагу на якасць сваіх уласных, прынамсі тых, у якіх выносіцца прысуд іншым. Мабыць, аўтарка проста не ведала згаданых выпэй фактаў. Трэба больш чытаць. Можа, яна запімае піша і няма часу на чытанне? ("Чукча не чытач — чукча пісьменнік"?)

Хочацца ведаць адказ на пытанне: калі бальшавікі, магчыма, у сваіх мэтах, і прымушалі пісьменнікаў хлусіць, то што змушае хлусіць цяпер? Але нават калі б напісанае Вольгай Куртаніч было праўдаю, нельга пісаць такое з нагоды юбілею. Для непрыемнай праўды застаецца каля 360 іншых дзён.

Надрукаваны побач артыкул Наталлі Якавенкі ў цэлым добразвучлівы. Але прывядзены як нейкая аксіёма словы М. Мішчанчука: "Ахвяра утапічных ідэалаў"; "Ён — сын складанай эпохі, што...вучыла верыць у нерэальнае, утапічнае, а затым — расчароўвацца ў ім".

Што ж, усякае бывае, нават паварот на 180 градусаў у "наскрозь ідэйных" байцоў, якія кляліся, што не адмовяцца ад сваіх ідэй. Гэта яшчэ можна зразумець. Незразумела іншае: навошта пісаць адмоўна аб перакананнях або дзеяннях памерлага, якія да таго ж былі такія ж, як твае ўласныя. Бо кожны чалавек — дзіця свайго часу.

А. ІВАНЧАНКА

На здымку карціна Ф. ЯНУШЕКЕВІЧА

У краіне Аркадзіі

Маленькая радзіма... Яна пастаянна прысутнічае ў тваёй душы, яна — чысцоткі выток, крыніца. Маленькая радзіма жывіць цябе жыватворнай сілай у нялёгкі час і ў гадзіну радасці...

Менавіта такія думкі апаноўвалі мяне, калі знаёміўся з новай кнігай майго земляка, паэта з Пастаўшчыны Аркадзя Нафрановіча "У пошуках ісціны" ("Беларускі кнігазбор", 2005). Наскрозь пранізвае зборнік любоў да родных мясцін. Паэт удзячны лёсу за радасць жыцця, якое гартавала ў нялёгкіх выпрабаваннях і зносіла сэрца і душу ў паэтычныя высі.

Аркадзе Нафрановічу прыйшоў у літаратуру ў стальым узросце, але паспеў ужо нямаля зрабіць. За выдзечную асобнай кніжкай аповесць "Мая адысея" ён быў узнагароджаны абласной прэміяй імя Уладзіміра Караткевіча. Па-свойму цікавыя кнігі "Мядзельскі мерыдыян" і "Мелодыі роднага краю". Несумненным поспехам лічу зборнік вершаў "Святло Нарачы".

Творчасць паэта, адметная традыцыйнасцю, не прэтэндуе на наватарства, ды і арыгіналічэнне яму непатрэбна — аўтар імкнецца пісаць як дыхае, нязмушана, натуральна. Свае паэтычныя магчымасці ацэньвае цвяроза:

*Да класіка не дарасці,
Ды і няма патрэбы ў гэтым.
Мне стане і таго ў жыцці,
Што называюся паэтам.*

Праўда, такая выснова і насцярожвае. Каб чаго добрага не даць сабе пслаблення пры напісанні таго ці іншага твора, нават радка. Дый дрэнны той салдат, які не імкнецца стаць генералам. А можа, не трэба рабіць песімістычныя заключэнні?

Новая кніга "У пошуках ісціны" і ранейшая "Святло Нарачы", на мой погляд, знакавыя ў паэтычнай творчасці Аркадзя Нафрановіча. Яны пераклікаюцца і дапаўняюць адна другую, акрэсліваюць асобу і талент аўтара, уносяць прыкметны набытак у беларускую літаратуру.

У новым зборніку нямаля вершаў, якія хацелася б працягваць поўнасцю. Тым больш што творчасць Аркадзя Нафрановіча рознапланавая, рознажанравая. У адным з раздзелаў паэт робіць экскурс у гісторыю Беларусі ("Постаці беларускай мінуўшчыны"), у раздзеле "О ты, жыццёвая дарога..." і "Краса зямная і нябесная" шукае ісціну ў дні сённяшнім. У "Балючай памяці душы" — перажытае ў час ваеннага ліхалецця. А завяршае кнігу гарэзліва-вясёлая падборка вершаў "Мы з роду лёгкія да смеху".

Задумваўся неаднойчы, што ж галоўнае ў творчасці землякоў і спадзяюся, што ён не стане пярэчыць — жыццялюбства! Ён няўрымсліва і годна імкнецца напоўніцу пражыць у сваёй краіне Аркадзіі, азёрным кутце Пастаўшчыны, у блакітнавокай Беларусі. Пра тое сведчыць і акараверш ў "Святле Нарачы":

*Азёрны кут, як божы дар:
Рабін кастры на сконе года,
Крыніца гаючая вада,
Аеру непаўторны водар.
Дубок з вярзоскай над ракой,
Зялёных дываноў узоры.
І я сярод красы такой,
Як колас у жытнёвым моры.*

Шмат можна было б сказаць пра тэхнічны бок твораў, пра пэўныя знаходкі і страты, але для мяне важней канстатаваць, што чарговая кніга прыстойна дапаўняе ранейшыя, што паэт у пошуку, і я ад усёй душы зычу яму новых вяршынь.

Янусь МАЛЕЦ

Няцяжка заўважыць, што апошнім часам у сацыяльна-эканамічным і культурным жыцці Беларусі прыкметна ўзрастае роля такіх невялікіх гарадскіх паселішчаў, як Паставы. Яны будуюцца, добраўпарадкоўваюцца. І прыгажэюць — літаральна на вачах. Не за гарамі той час, калі малыя гарады па сваім абліччы змогуць паспаборнічаць з абласнымі цэнтрамі, больш упэўнена выглядаць на сталічным фоне. Палітыка, абраная дзяржавай у гэтым накірунку, падаецца зусім лагічнай. Калі пад словам “правінцыя” разумець перш за ўсё не адсталую, а проста аддаленую тэрыторыю, дзе жывуць нічым не горшыя за сталічных людзі. Нашы людзі. Беларускія...

ТАМ, ДЗЕ ШТОГОД



ансамбля ў 1760—1780 гадах пры-малі ўдзел вядомыя італьянскія майстры-дойліды Дж. Сако і К. Спампані.

Помнік Тызенгаузам

Палац адрэстаўраваны. Цяпер там месцаца бальніца і... музей, які распавядае менавіта пра Тызенгаузаў. І там, і там — адметны парадак. Ён, дарэчы, адчуваецца не толькі ў гэтай гістарычнай будыніне. Сёння Паставы ўвогуле пакідаюць даволі прыемныя ўражанні ў гасцей горада: на вуліцах — чысціня і дагледжанасць, у дварах — мноства кветнікаў. Таму ініцыяваная ўладамі акцыя ўспрымаецца, як вартае павагі імкненне штодзённа рухацца наперад. Стварэнне дадатковых зручнасцей і для мясцовых жыхароў, і для гасцей. А іх апошнім часам тут няма. Яшчэ б! З 1992 года Паставы — цэнтр рэспубліканскага, а з 96-га — міжнароднага фестывалю народнай музыкі “Звіняць цымбалы і гармонік”.

Чаму выбар прыпаў менавіта на гэты невялікі гарадок? У кагосьці на памяці той факт, што першы фестываль народнай музыкі адбыўся ў Віцебску, затым двойчы “гасцяваў” у Магілёве. Але прыжыўся менавіта тут, у Паставах. Сакрэт у тым, што гэта адзіны ў нашай краіне рэгіён, дзе захаваліся цымбалы з унікальным гучаннем, якія вырабляюць мясцовыя майстры-самародкі. Ёсць тут (што таксама вельмі важна) уласная і даволі своеасаблівая выканаўчая школа — груздоўская.

Варта зазначыць, што ў першых фестывальных конкурсах бралі ўдзел каля 150 выканаўцаў, а ў апошніх — больш за 500! Прычым разам з самадзейнымі артыстамі гасцей фестывалю радавалі сваёй творчасцю і прафесіяналы. Сярод іх — такая шырокавядомая калектывы, як хор імя Цітовіча і аркестр народных інструментаў імя Жыновіча, арганістка Сафійскага сабора ў Полацку, дыпламантка міжнароднага конкурсу Ксенія Пагарэлава, ансамблі “Крупіцкія музыкі” і “Кантраданс”.

А чатыры гады таму ў рамках фестывалю была арганізавана выстава-прэзентацыя прыватных калекцый музыкальных інструментаў. Дарэчы, у нашай краіне — упершыню. Менавіта таму яна і стала чарговай прыступкай у культурным жыцці Беларусі. А для сціплага гарадка на Віцебшчыне — спадзевам на далейшы росквіт.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ,
Мікалай ЖУЧКО

Фота забяспечана аўтарамі

«ЗВІНЯЦЬ ЦЫМБАЛЫ...»

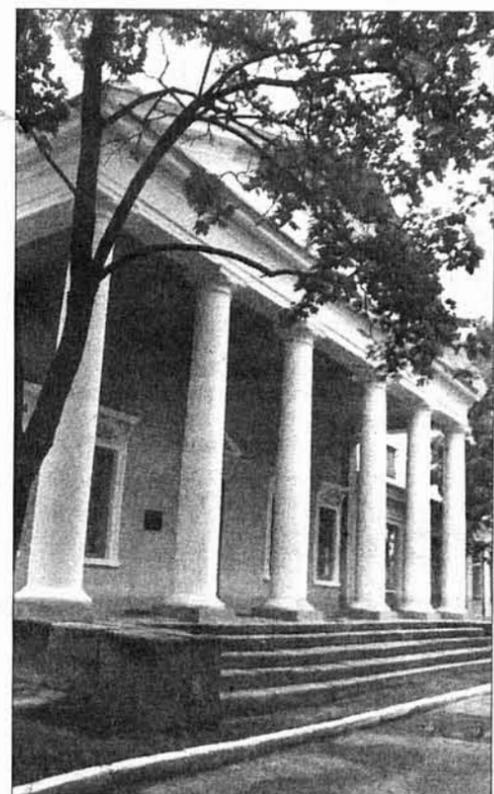
пераймаюцца не сталі: як была — імя Леніна, так і засталася. І па сённяшні дзень тут, ля помніка, фатаграфуюцца маладажоны, а яшчэ — блізкія суседзі і таму вельмі частыя госці з краін Балтыі. Уласна кажучы, гэта не здзіўляе: з сумеснай гісторыі, як і з песні, радка не выкінуць...

Гістарычны эксклюзіў

Што да гісторыі, то ў гэтым сэнсе маецца ў Паставах, так бы мовіць, эксклюзіў. Беларускае паселішча, размешчанае за шмат соцень кіламетраў ад прызнаных цэнтраў заходнеўрапейскай культуры, валодала калісьці такой раскошай як... палатно геніяльнага Леанарда да Вінчы “Выратавальнік свету”. А яшчэ — з паўтары сотні гадоў таму — “жылі” тут творы вядомых майстроў пэндзля фламандскай, нямецкай, галандскай, французскай і італьянскай школ эпохі Адрэджэння. Так-так, імяні Піцера Рубенса, Франсуа Жэрара, Паола Веранезе, Піцера Брэгеля, Альбрэхта Дзюрэра былі вядомыя пастаўчанам, яны іх бачылі на свае

вочы дзякуючы мясцоваму магнату, знатаку мастацтваў, мецэнату і навукоўцу-арнітолагу Канстанціну Тызенгаузу. Менавіта па ягонай ініцыятыве тут была створана карцінная галерэя, у якой размяшчалася больш за 600 экспанатаў. Трэба заўважыць, што ў мастацтвазнаўцаў неаднойчы ўзніклі сумненні наконт таго: арыгіналы ці таленавіта зробленыя копіі дэманстраваліся падчас пастаўскіх выстаў. Большасць прыходзілі да высновы, што карціны сапраўды належалі пэндзлю славетных жывапісцаў. “Спрацоўваў” і той факт, што Канстанцін Тызенгауз прымаў удзел у вайне з Напалеонам. Будучы ў Еўропе, гэты багаты і дасведчаны ў мастацтве чалавек меў магчымасць набываць не копіі, а сапраўдныя жывапісныя палотны.

З гісторыяй Пастаў звязана імя яшчэ аднаго Тызенгауза — Антонія, вядомага дзяржаўнага дзеяча Вялікага княства Літоўскага. Гэта па ягонай ініцыятыве ў горадзе актыўна развіваліся прамысловасць, прадпрыемства. Дарэчы, галоўная славетасць Пастаў — і тагачасных, і сённяшніх — палац, пабудаваны намаганнямі Антонія Тызенгауза. Ва ўзвядзенні гэтага унікальнага архітэктурнага



Пасябраваў з царквою ... Ленін

“Мой горад — маё каханне і лёс” — пад такой назвай праходзіць зараз у Паставах дабрачынная акцыя, якая мае на мэце зрабіць гэты невялічкі беларускі гарадок яшчэ больш прывабным і сучасным. Яе ініцыятарам выступіла кіраўніцтва мясцовага райвыканкама. І самы час. Усяго некалькі гадоў засталася да вельмі шановага юбілею: у 2009-м Паставам споўніцца 600! Трэба, як кажучы, адпавядаць...

Каб жа адчуць гэтую “сталасць”, дастаткова апынуцца на цэнтральнай плошчы горада. Менавіта тут сышліся часы і эпохі, мінуўшчына і сучаснасць. Намаганнямі тамтэйшых улад адноўлены будынкі, у якіх калісьці жылі рамеснікі, урач, месцілася гасцініца. Побач — адрэстаўраваны сем гадоў таму стары млын, дзе цяпер знаходзіцца пастаўскі Дом рамёстваў. А яшчэ на плошчы мірна суседнічаюць Свята-Мікалаеўская царква і ... помнік правадыру сусветнага пралетарыяту У.І. Леніну. Дарэчы, што датычыць манумента, дык ягоны аўтар — вядомы скульптар Заір Азгур. Помнік павінны былі ўстанавіць якраз у дні сумна вядомых жнівёньскіх падзей 1991 года. Таму той-сёй з арганізатараў чакаемага ў Паставах мерапрыемства засумняваўся: ці варта ўвогуле гэта рабіць, пакуль невядома, чым у Маскве справа скончыцца?.. Пра такую гісторыю ўгадала намеснік старшыні Пастаўскага райвыканкама Ала Кейзік.

У рэшце рэшт, менавіта ў прызначаны дзень помнік Ільічу паўстаў на прызначанае месца. Урачыста, пры вялікай колькасці народа. І плошчу





ЭКСПЕРЫМЕНТЫ ПРАЦЯГВАЮЦА

Тры гады таму выхад першага калектыўнага зборніка гарадзенскіх пісьменнікаў "Галасы" можна было расцэньваць па-рознаму: як смелы эксперымент з невядомай будучыняй; як непатрэбнае марнаванне сродкаў, часу, паперы, намаганняў; але таксама і як важны паказчык культурнага жыцця вялікага горада і цэлага рэгіёна — Гарадзеншчыны. Зараз, калі трымаеш у руках ужо чацвёрты выпуск, разумеш — эксперымент працягваецца і мае паспяховае вынікі.

Гэта асабліва добра бачна па першым раздзеле зборніка "Упершыню на літаратурны", дзе змяшчаюцца творы пачаткоўцаў. У дэбютнай кнізе такіх аўтараў было пяць, а ў чацвёртай — ужо шаснаццаць. Усяго ж тут сабраны мастацкія набыткі больш як чатырох дзесяткаў пісьменнікаў-аматараў. Жыццесцягваюцца і мастацкія і асабістыя.

З кожнай новай кнігай "Галасоў" выразна бачна, як удасканалена паэтычнае майстэрства былых пачаткоўцаў: Вольгі Касаверскай, Надзеі Яфіменкі, Івана Будніка. Шкала, што тры аўтары, якія засведчылі неблагі творчы патэнцыял, сьцілі з літаратурнай авансцэны. Але гэта і ёсць адно з істотных адрозненняў ама-тара ад прафесіянала. Геніяльны французскі пісьменнік і мысляр Бальзак сцвярджаў: "Мастацтва — гэта своеасаблівы від рэлігіі, таму патрабуе сваіх святых, сваіх жрацоў, сваіх ахвяр і пакутнікаў". Восць у той момант, калі ў цябе ёсць цэлыя шматкі, спісаных вершаў, калі твае творы ўбачылі свет, тады яшчэ, мабыць, ёсць выбар. Але гэта не выбар паміж пакутніцтвам і святасцю, а — паміж рэлігіяй і атэізмам.

І калі дэбютантам можна даваць самыя розныя лексічныя, эстэтычныя і іншыя аргэты, то тым, хто з'яўляецца ўжо пастаянным аўтарам "Галасоў" многае недаравальна.

Пачнём з прозы. Агульна "хвароба" нашых празаікаў-галасоўцаў шматслоўнасць, нават у мініяцюрах. Творы гарадзенцаў прымушаюць чытача задумацца, уладзецца ў навакольнае жыццё і паразважаць. Аўтары ўмеюць вывесці стандартную сітуацыю на шырокае філасофскае абагульненне.

Аднак нярэдка і мастацкая думка, і ўласна палзеі твора літаральна спатыкаюцца аб гру-вактыя, празмерна разгорнутыя фразы. А побач, у тым жа абзацы крамяныя словы, трапныя параўнанні, нестандартныя вобразы. І таму а-прымушаецца няёмкая сітуацыя, калі твор не а-праўдае чаканне чытача, ці форма прайграе зме-сту. Думаецца, прыкметна пісьменнікамі, В. Баранчыкам В. Кулачовым і І. Пра-коф'евым, моманты жыцця не заўсёды патрабу-юць разгорнутага апавядання, а на адной наўнай і мудрай дзіцячай фразе (нават не ўчынк-ку) не можа будавацца ўвесь расповед. Многія празаікі "Галасоў" эксперыментуюць, — лірыч-най, псіхалагічнай, алегарычнай, іранічнай і інш. мініяцюрай. Яны спрабуюць інтрыгаваць чытача, ставяць перад ім пытанні, хоць нярэдка самі ж на іх даюць свой адказ, а часам проста прапаведуюць прапісныя ісціны.

Глыбокім пранікненнем у псіхалагічны стан чалавека, умением перадаць тонкія адценні ду-шэўных перажыванняў, сапраўдным пісьме-ніцкім майстэрствам прыёмам уражваюць апа-вяданні Ларысы Прудкагляд, Ніны Рыбік, Іры-ны Фаменковай. Кожная з гэтых жанчын здо-лела вынайці сваю асаблівую інтанацыю, вы-трымаць танальнасць. Характэрна, што іх героі — нярэдка мужчыны сталыя, самотныя, адзіно-кія, ці дзеці — шчаслівыя, цікаўныя. Каш-тоўнасць чалавечай асобы, непатунасць кож-най хвіліны жыцця, вартасць успамінаў і мараў сцвярджаюцца ў творах. Самотнік з чулай ду-шой спрабуе вынайці для сябе адказы на спрадвечныя пытанні быцця. Дарэчы, заўважу, што жанчыны амаль не эксперыментуюць з формай, карыстаючыся аправаваным і звык-лым інструментарыем, аднак дасягаюць пры гэ-тым высокага мастацкага эфекту. Пісьменнікі-мужчыны ж — наадварот, смела ідуць на нава-тарства, а вынік не заўсёды бывае слушным.

Традыцыйна і заканамерна ў "Галасоў" прэ-валіруе паэзія. Заканамерна па некалькіх пры-чынах: для адных аўтараў верш — максімальна арганічная форма выражэння ўласнага ду-шэўнага стану. Для другіх — найлягчэйшы спо-саб перадачы думак, для трэціх — проста імгненнае і стыхійнае самавыяўленне. Нярэдка ў залежнасці пералічанага знаходзіцца мастацкі ўзровень паэтычных твораў.

Філасофскі роздум, экзістэнцыяльны по-шук з аднаго боку, традыцыйная народная му-

драсць і хрысціянская мараль з другога — вос-тая аснова, на якой мацуюцца светапогляд га-радзенскіх паэтаў. Маналагічнай спавядальнас-цю падкупляюць творы І. Адамовіча, Я. Андро-нава, Я. Бокій, А. Дабравольскай, А. Лойкі і многіх іншых. Яны не саромяцца прызнацца ў пачуццях, раскрыць далікатную душу. А калі га-варыць пра каханне, то бясконца мноства яго "варыянты" прадстаўлена ў вершах: ад рман-тычна-ўзнёслага да натуралістычна-прыземле-нага, ад радасна-адкрытага да сарамліва-штантлівага. У кожнага лірычнага героя яго сваё, але канкрэтная прыватная сітуацыя ўгадваецца лёгка. Тым не менш, надзіманскім паэтам вар-та глыбей і больш дасканальна разабрацца ў сваіх пачуццях, тады і чытачу будзе цікавей.

Характэрнай прыкметай "Галасоў-2005" стала наяўнасць дастаткова вялікай колькасці твораў прысвечаных незабыўным, гераічным і пакутлівым рэаліям апошняй вайны. Гэта па-свойму знамянальна ў юбілейны год. Зразумела, што сведкаў тых страшных дзён зусім нямнога сярод аўтараў зборніка. Але прырода мастацтва і сіла таленту дазваляюць творцам перадаць веліч і трагедыю, подзвіг і нечалавечую працу, сама-ахвяраванне і прагу жыцця. Далёкая тэматыка вымагае высокага ўзроўню самапрабаваль-насці, густу, майстэрства, што годна дэманстру-юць многія паэты "Галасоў", сярод якіх М. Гу-бернатараў, Т. Сямёнава, Л. Цыхун. Але часам гэтыя аўтары як бы не спраўляюцца з веліччу задумы, збіваюцца на шматслоўную дэклама-цыю, непатрэбную эпічнасць, ды і само слова можа не паддацца творцы. Ну хіба можна пра нядаўна адкрыты помнік-мемарыял сказаць: "Как приняли бой, / Стоят пограничники /

Нынче *гурьбой* (падкрэслена А. Р.) Из бронзы и стали". *Гурьбой* могуць стаяць навабранцы пас-ля сталоўкі, ці бываць ваякі каля клубы, а не абаронцы, што свядома глядзяць у вочы смерці.

Далёка не ўсе пісьменнікі "Галасоў" вылуча-юцца сваім адметным стылем, індывідуальна-аўтарскай манерай пісьма. Калі чытаеш многіх паэтаў, то ствараецца ўражанне, што з часоў Ку-палы і Коласа, Панчанкі і Куляшова літаратур-ны працэс не эвалюцыяніраваў, а знаходзіўся ў стабільным анабіёзе. Двухскладовае (радзей — трох) памеры, банальныя эпітэты, стандартныя метафарычныя канструкцыі. Такі багаж маюць у актыве яшчэ многія рэгіянальныя аўтары. Калі крытыка можа спасці гэты на правінцыя-налізм, то сам творца не мае такога права, най-перш — перад самім сабою. Тая ж сітуацыя з ру-скамоўнай паэзіяй: Пушкінская танальнасць, Ясенінскія настроі ды простыя думкі Альберта Асадава і бардаў-шасцідзятнікаў. У лепшых творах Фета і Цютова гучаць радкі нак-штат: "****Ткань кружева глаза ласкает", "Твой лик", "Ты засветила взглядом утро". На такім фоне вельмі прыбавна глядзіцца вершы Аляк-сандра Слашчова і Наталы Слашчовай. Вирту-ознасць у абыходжанні з самымі рознымі лексічнымі пластамі, свежасць метафар, не-стандартнасць бачання свету падмацоўваюцца бясконцым вар'іраваннем інтанацый, пошукам уласна-аўтарскага сінтаксісу ў пабудове радка, страфы і цэлага твора.

Трэба сказаць, што ў даленым зборніку, як, дарэчы, і ў папярэднім, свае творы прэзен-туюць сапраўдныя майстры піра, прызнаныя паэты з Гродна, сябры СП Беларусі. Кожны з іх засведчыў належны ўзровень, адкрыў цэ-



ля прасторы для мастацкага асваення.

Чацвёрты томик "Галасоў" змяшчае шэраг фотаздымкаў, якія прадстаўляюць творчы асоб Гарадзеншчыны, цікавыя старонкі з літаратур-нага жыцця рэгіёна. Ёсць партрэты паэтаў Ся-ргея Крыўца і Алеся Мілюца, якія загінулі ў во-гненных саракавых. Аднак акрамя іх ніякай іншай інфармацыі ці мастацкага твораў, на жаль, няма. Таму хацелася б прапанаваць укла-дальнікам зборніка дэталёва і загалля прадум-ваць змест раздзела "Артыкулы". Менавіта ў гэ-тай частцы "Галасоў" можна і неабходна змяш-чаць разнастайныя юбілейныя, надзённыя і іншыя матэрыялы. Дзеля гэтага варта рабіць спецыялістам-даследчыкам своеасаблівыя за-казы на літаратуразнаўчыя, абзорныя, крытыч-ныя артыкулы, якія будуць арганічна ўлісвацца ў агульную канцэпцыю кнігі, як выдання шы-рокага жанрава-стыльвага і праблемна-тэма-тычнага фармату.

Анатоль РАМАНЧУК

КАЛЯЛІТАРАТУРШЧЫНА, або Свята, якое не адбылося

Атрымаўшы запрашэнне на семінар кіраўнікоў літаратурных аб'яднан-няў вобласці, які адбыўся ў маі сёлета года, я быў вельмі ўзрадава-ны: такія літаратурныя мерапрыемствы ў нас на Віцебшчыне аказаліся ў апошні час падзабытымі. А тут і сапраўды значная падзея, да якой пры-чыніліся абласное ўпраўленне культуры і абласное аддзяленне Саюза бела-рускіх пісьменнікаў. Значна, што шматлікія ранейшыя раённыя літаб'яд-нанні працавалі па інерцыі, друкуючы тое, што набяжыць з літаратурнай по-шты ў мясцовых газетах. Праўда, захаваліся абласное літаратурнае аб'яднан-не "Зарніца" пры рэдакцыі газеты "Віцебскі рабочы", літсуполкі пры рэдак-цыях газет "Народнае слова" і "Вішнёвы", дзе пачаткоўцы могуць спадзя-вацца на ўвагу да іх першых спроб, а калі таго заслугоўваюць, то і на публика-цыі.

Дык вось, той семінар пазнаёміў удзельнікаў з беларускімі літаратурна-мастацкімі выданнямі, з сённяшнім днём прыгожага беларускага пісьменст-ва. Удзельнікі "кружла стала" абмяняліся сваімі думкамі, выслухалі пра-фесійныя літаратары. Сярод прысутных былі людзі дастойныя і кампетэн-тныя: сакратар абласнога аддзялення СБП Франц Сіўко, выкладчык кафед-ры беларускай літаратуры ВДУ імя Машэрава Юры Шчука, паэтэса Тамара Краснова-Гусачэнка, загалдыца аддзела беларускай літаратуры абласной бібліятэкі імя Леніна Ірына Фёдарова.

Расказваю пра ўсё гэта нездарма, бо мяне заўсёды непакоіла і непакоіць думка пра нашу літаратурную будучыню, і ў прыватнасці, літаратурную бу-дучыню Віцебшчыны, якая дала пяць народных — Броўку, Лынькова, Бы-кава, Панчанку, Бардуліна, не кажучы ўжо пра добры дзесятак выдомух літаратары-землякоў, якія самаахвярна шчыруюць на сваіх "дзялянках".

На жаль, побач з сапраўднымі літаратарамі жывуць і робяць, як бы гэта мякчэй сказаць, калылітаратурную справу і іншыя. І не толькі ў нашай воб-ласці, дзе спарадзіліся шматлікія камітэты, філіі, галіны, таварыствы, але і ў рэспубліцы. Анічога апрача школы, на маю думку, яны не прыносяць. Што гэта так, пакажу на адным прыкладзе з мясцовага літаратурнага жыцця.

У чацвёртым нумары часопіса "Нёман" чытаю артыкул пад назвай "Віцебскі абласны літаратурны клуб — клуб сяброў часопіса "Нёман", дзе ягоны кіраўнік спадар Беляжэнка распавядае пра абласны літаратурны клуб, які не адпавядае статусу абласнога і пра яго нібыта вялікае значэнне. Маўляў, задолга яшчэ да ўзнікнення клуба "Сустрэча" выношвалася ідэя аб стварэнні ў Віцебску літаратурна-філасофскай школы — ні больш ні менш — і пе-ралічвалася тое, што было зроблена. Заметка насіражыла, бо, прызнацца, анічога ні пра такую школу, ні пра клуб не ведаў.

Ужо потым даведаўся, што стваральнік рускамоўнага клуба нейкім чы-нам зарэгістраваў яго ў аддзеле культуры Віцебскага гарвыканкама і ў самім выканкаме. І адрозж узяліка пытанне, а якое права мелі рэгістраваць хаця б і амаатарскую але, як сказана ў допісе, абласную арганізацыю, гарадскія ўла-дныя ўстановы?

Зарэгістравалі. Савет клуба, у склад якога ўвайшлі дзевяць чалавек з віцеб-скай праціскай, і сам клуб узялі на сябе ролю літаратурнага настаўніка мо-ладзі вобласці.

Лічу не толькі мэтазгодным у сувязі са сказаным, але і неабходным спыніцца на яшчэ адным выпадку. У рэдакцыю "Віцебскага рабочага" паступіла нешта аднакшталт рэкламнага праспекта за подпісам пісьменніка

Міколы Трафімчука, у якім той просіць расказаць на старонках газеты, што ствараецца новы часопіс і што ў ім будзе дастаткова месца ўсім, хто спрабуе сябе ў літаратуры і без усялякай затрымкі. І зноў у мяне ўзнікае заканамернае пытанне: навошта глядзіць новых грамаданаў, калі жывых і здаровых, што лезуць ва ўсе літаратурныя шчыліны, дастаткова? Навошта ствараць новыя выданні нізкага ўзроўню, калі ў рэспубліцы дзесяцігоддзямі выдаюцца такія часопісы як "Польмя", "Маладосць", "Нёман", штогдышнік "Літаратура і мастацтва". І яны, што ўсцешна, у апошні час вельмі пільна, прычыпова, і самае галоўнае — прафесійна ставяцца да маладых, пачынаючых і да іх спроб у паэзіі ці прозе.

І зноў вяртаюся да "нашых бараноў". Было б не так і прыкра, калі б зга-даны беляжэнкаўскі клуб недзе збіраўся і займаўся стварэннем сярод віцебскіх пенсіянераў філасофскай літаратурнай школы. Ды не: ягоны кіраўнік, адчуваючы ці прадчуваючы, што дні клуба амаль злічаны, арганіза-ваў зноў жа са згоды гарадскіх улад Купалаўскае свята паэзіі, як сам, прэ-зэнційна назваў гэту зборку з двух дзесяткаў яе удзельнікаў. Адрозж скажу, што ні бераг Заходняй Дзвіны, дзе адбылося свята, ні яго назва, ні змест аніякіх адносін да вялікага Купалы не мелі: чыталіся квалёныя вершы, ба-лазе мікрафон быў свабодным, нешта спявалася і рэкламавалася.

Дзіву даецца і не толькі, бо прыкра робіцца ад усёй гэтай калылітаратурш-чыны. А палчас менавіта па такіх зборках людзі мяркуюць пра ўсю беларус-кую паэзію: маўляў, глядзіце, тут жа выступаюць паэты!..

Купалаўскае свята паэзіі існавала раней і яго трэба адрадыць не толькі на абласным, але і на рэспубліканскім узроўні ў пазітых Ляўках на Ар-шаншчыне, дзе ён калісьці жыў, стварыў свой шырокавядомы ляўкоўскі цыкл вершаў, дзе стаіць яму помнік, дзе зямля яшчэ помніць яго сляды і пра-це філіял літаратурнага музея. І праводзіць яго трэба з удзелам шырокай гра-мадскасці, і не толькі літаратурнай, з тым, каб людзі, пабыўшы на такім свя-це, змаглі сапраўды радасна сказаць: "Якая прыгожая беларуская паэзія. Якія цудоўныя ў нас паэты".

А спадар Беляжэнка няхай бы сабе праводзіў на беразе згладанай ракі ку-пальскае свята "Купалку" з вогнішчамі, калі б на тое атрымаў дазвол тых жа гарадскіх улад, з карагодам вакол іх, з купаннем у сінкі рачных хвалях жывых і віртуальных русалак.

Але не, спадар Беляжэнка не супакойваецца і працягвае дэзінфармаваць шаноўны "Нёман": у шостым яго нумары ў заметцы "Нараджэнне трады-цый" зноў чытаю: "Думаецца, што такія святы з'яўляюцца своеасаблівай школай для маладых (пяцідзяткагадовых — Заўвага мая.) літаратараў. Ды й не толькі маладых... Думаецца, што і другое наша Купалаўскае свята, якое ад-будзецца 7 ліпеня 2005 года, будзе не менш цікавым..."

Свята не адбылося. Савет клуба распаўся. А Барыс Беляжэнка рыхтуе, напэўна пра яго сваю самарэкламнаю справаздачу.

Навошта ўводзіць у зман ужо не толькі грамадскасць горада, але і рэ-спублікі праз часопіс, калі сёлета дзень нараджэння Янкі Купалы сцігла адзначацца ў гарадской бібліятэцы.

А сапраўднае Купалаўскае свята паэзіі пройдзе па рашэнні абласнога ўпраўлення культуры ў 2007 годзе ў чарговы ўтодкі нараджэння генія нашай літаратуры і рэгулярна будзе праводзіцца праз чатыры гады на пяты.

Алер САЛТУК

Славяна Шамякіна



РЭЧЫ
Ў КАЗАЧНЫМ
СУСВЕЦЕ

Змястоўна-фармальна адметнасць
чарадзейнай казкі на прыкладзе
вобразаў магічных рэчаў

гісторыі вивучэння чарадзейнай казкі — да асэнсавання яе змястоўнай і фармальнай (моўнай) адметнасці — і міжволі ўказваюць на верагодны генезіс кнігі, якая каранямі трымаецца ў магістарска-аспіранцкіх “праграмах максімум”. Стыль выкладання навуковага матэрыялу таксама вытрыманы ў духу акадэмічнай філалогіі. Але менавіта памянёная стыльвая аднароднасць тэксту абумоўлівае тое, што статус “аб’екта” сур’ёзнага навуковага доследу надаецца з’явам, дагэтуль у айчынным літаратуразнаўстве не зусім (ці зусім не) легітымізаваным.

Так, разважаючы пра “спецыфіку прызначэння, мэты магічных прадметаў у казках”, С. Шамякіна ўключае ў адну парадыгму фальклорны *пярсіёнак* — і *Пярсіёнак Усеўладдзя* са знакамітай фэнтэзіяй Дж.Р.Р. Толкіена, *шашку-самарубку* — і “*меч ісіны*” (з “Першага правіла чараўніка” Т. Гудкайнда). Ці “з вялікай доляй упэўненасці” (і, заўважым, пераканаўчасці) аўтар даводзіць, што ў моўным кантэксце чарадзейных казак “сістэму назваў магічных рэчаў можна... назваць *тэрміналагічнай сістэмай*”; у згаданай сітуацыі тыпалогія, дзе гектограф, дэтэктар і бензаза-

І ВОБРАЗ маці-Беларусі...

Ты яшчэ толькі намёк на чалавека,
Калі ва ўсім спадзяваешся на маці;
Ты яшчэ — чвэрць чалавека,
Калі ва ўсім спадзяваешся на дружбу;
Ты толькі — паўчалавека,
Калі ва ўсім спадзяваешся на любоў;
І толькі тады становішся чалавекам,
Калі ўсе могуць спадзявацца на цябе.

Так пісаў Максім Танк, на талент і моц якога, здаецца, спадзяваўся не толькі беларускі народ, але і самі нябёсы. Наш жа славыты зямляк спраўдзіў тыя спадзяванні і нават перавысіў іх: стаў для Беларусі не толькі вялікім паэтам, змагаром за яе росквіт, але і выдатным перакладчыкам.

У 1999 годзе выдавецтва “Беларуская навука” выпусціла кніжачку вершаў Аляксандра Пушкіна “О муза”, перакладзеных на беларускую мову Максімам Танкам, якую крытыкі чамусьці абмінулі ўвагай.

Уладзімір Мархель у прадмове да зборніка напісаў: “Пераклаўшы ў 1937 годзе вершы Пушкіна, якія ведаў на памяць, Максім Танк дапрацоўваў іх з кожным перавыданнем ажно да стварэння варыянтаў, спасцігаючы і перасэнсоўваючы псіхалагічны стан рускага генія...”.



І сапраўды, чытаючы гэтыя пераклады, у вядомых з дзяцінства пушкінскіх радках пазнаеш стыльвае асаблівасці нашага вялікага Майстра Максіма Танка. Так у вершы “Узнік” перадапошні радок Пушкіна: “Мы вольныя птушкі; пора, брат, пора!//...Туда, где синеют морские края...” Максім Танк перакладае як “Туды, дзе сінее краіна мая...”. Ды і як жа па-іншаму мог перакласці гэты радкі паэт, для якога вобраз маці-Беларусі быў заўсёды цэнтральным у творчасці, якога ўсё жыццё вабіла да сябе толькі яго сінявокая краіна?

Беларускія матывы ёсць і ў перакладзе верша “Эхо”: “Ты внемлешь грохоту громов, // И гласу бури и валов...” — “У буру ловіш гул ракі, як гром калыша саснякі...”. Так у перакладах пушкінскіх радкоў паўстае не толькі беларускі лірычны герой, але і наша родная краіна з прыгожымі рэкамі і дзіўнымі ляснымі гаямі.

Невыпадковым падаецца і выбар вершаў для перакладаў. Усе яны пэўным чынам пераклікаюцца з матывамі ў творчасці самога перакладчыка. “Эхо”, “Я памятник себе воздвиг нерукотворный”, “Вновь я посетил”... Максіма Танка, як і Аляксандра Пушкіна заўсёды хвалявала пытанне паэта і паэзіі, пытанне захавання духоўнай спадчыны будучымі пакаленнямі.

Максім Танк імкнуўся не проста перакласці вершы рускага генія на беларускую мову, але яшчэ больш паяднаць нашы брацкія народы, зрабіць творы Пушкіна не толькі рускім, але і беларускім скарбам.

Напэўна, ёсць нешта знакавае і ў самім дні (17 верасня 1912 года), калі Максім Танк з’явіўся на свет: дзень гэты ў 1939 годзе супаў з вызваленнем яго Радзімы ад польскай акупацыі і з уз’яднаннем Заходняй і Усходняй Беларусі. Гэты дзень сам паэт набліжаў як мог, дзеля яго ішоў па этапах, сядзеў у турме. Таму напярэдадні 83-годдзя з дня нараджэння нашага славутага земляка, хацелася б, каб людзі ўспаміналі Яўгена Іванавіча Скурко (Максіма Танка) не толькі як выдатнага паэта, але і як таленавітага перакладчыка, змагара за веліч і моц нашай краіны.

Вольга ЛЕПЧАНКА,
студэнтка факультэта журналістыкі БДУ

НАВУКА ЯК КАЗКА: РАСКОША РЫЗЫКІ

Малады даследчык, які сёння толькі ўваходзіць у айчынную філалагічную прастору, апынаецца ў нежартоўна экзистэнцыйнай сітуацыі. А папраўдзе... Уяўная раскоша выбараў урэшце зводзіцца да трох “казачных” дарог.

1. *Можна далучыцца да тых, хто цярпіва муруе вежу акадэмічнай філалогіі, гарантам непакіснасці, нязрушнасці якой застаюцца найперш аўтарытэты рускай і савецкай навуковай традыцыі XIX — першай паловы XX стагоддзяў.*

2. *Можна рашуча адрываць досвед тэарэтыка-літаратурнай, фалькларыстычнай, лінгвістычнай, мастацтвазнаўчай “класікі” і паўстаць перад здзіўленай публікай апалагетам адной (ці адразу некалькіх) найноўшай каніцэпцыі, аўтары якой апантанія месіянскай ідэяй ратавання культуры ад яе самой.*

3. *Можна паспрабаваць прымірыць удзячнасць да настаўнікаў (з іх адданасцю традыцыям) — і страцьце да эксперыменту, непазбежную (узростава) піянеркасць.*

Першы шлях абяцае ўвагу старэйшых і недавер равеснікаў. Другі — зычыць перманентны неўроз і ў хуткім часе мізантропію. Трэці прыдатны для нямногіх, бо ўтрымлівае небяспеку атрымаць усе пералічаныя “раскошы” адразу. Аднак ён ніколі не бывае бязлюдны.

Славяна Шамякіна — без з’эфемізмаў малады даследчык — паспела ўжо стацца аўтарам дзвюх кніг. У 2003 годзе РІВШ (Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы) БДУ выпусціў яе “Філалагічныя эцюды”, аб’яднаныя назвай “Чаро тэпус (У прасторы слова)”. Сёлета дзякуючы гэтай жа ўстанове пабачыла свет манаграфія “Рэчы ў казачным свеце (Змястоўна-фармальна адметнасць чарадзейных казак на прыкладзе вобразаў магічных рэчаў)”. Само атаесамленне навуковага выдання аб’ёмам у 64 старонкі з манаграфіяй шырокаю чытацкай аўдыторыяй (зрэшты, умоўна шырокаю, калі ўлічыць наклад у 100 асобнікаў) можа ўважацца за дзёркасць, бо звычайна гэткае шмьлядаю ўганароўваюцца важкія тамы — плён шматгадовых росшукаў. Між тым, “Рэчы ў казачным свеце...” С. Шамякінай і паводле структуры, і паводле стылістыкі — самая што ні на ёсць сапраўдная манаграфія, хоць яе “главы” і “раздзелы” (апошнія займаюць не больш за друкаваную старонку) і падаюцца залішне мініяцюрнымі. Уступ, тры часткі асноўнага зместу, заключэнне, спіс выкарыстаных крыніц пазначаюць класічнасць логікі даследавання (ад

праўшчык суседнічаюць з вірмяком-невядцам, хустачкай ды сякеркай, не падаецца бязглуздыцай. *Інтанацыя* можа быць надзвычай важным аргументам.

Зрэшты, адной інтанацыі бывае недастаткова — як у выпадку з А.Афанасьевым (“у Расійскай імперыі буйнейшы прадстаўнік” так званай “міфалагічнай школы”), якога, на думку С. Шамякінай, “можна лічыць і беларускім даследчыкам, бо ў яго былі інфарматыры і з нашага рэгіёна”. Акрамя таго, выдавочная рашучасць намераў даследчыка, які выпускае сваю манаграфію ў “аўтарскай рэдакцыі”, можа шанавання і як пэўная адвага, нават адмысловая *пазіцыя* — асабліва ў кантэксце нашага літпрацэсу, дзе *аўтарскі тэкст* спаваля выцясненіца *рэдактарскім творам* (здараецца — стварэннем). Аднак часам віртуальная рэальнасць уласнага тэксту робіць нас сваімі палоннікамі: “Мастацкія адметнасці чарадзейнай казкі як жанру, семантыка казачных вобразаў і мова казкі ёсць непарыўна звязаныя адзін з адным бакі казкі, якія суадносяцца паміж сабой як змест казкі і яе форма”. Бываюць выпадкі, калі ўмяшанне “чужаніцы” мусіць стацца не гвалтам, але выбаўленнем са славесных цягнётаў, якія сам аўтар папросту не здольны заўважыць, бо, у адрозненне ад чытача, знаходзіцца ўнутры іх.

Рэдкі чытач, і тым больш пісьменнік (як творца арыгінальнага) здольны паверыць у тое, што вивучэнне *творчага метаду* навукоўца (літаратуразнаўцы, фалькларыста, культуролога і г.д., іначай — творцы *постарыгінальнага*) можа быць не толькі карысным, актуальным, але і па-сапраўднаму займальным, нават захапляльным. Даследчык, які ахвяруе сябе найноўшай гісторыі не мастацкай, але навуковай творчасці, зусім не выяўляе гэтакім чынам пагарду да прыгожага пісьменства — маўляў, устыла вышукваць новыя імёны для “рыззія”. Справа нават і не ў агульнай захопленасці нашага светлага сёння *post’амі, postpost’амі* і г.д. і да т.п. (яму — нашаму сёння — проста не пашанцавала з *насельніцтвам*, якое стылістыку “культурнага” *second hand’у* ахвотна шануе як *СТЫЛЬ*).

Справа, бадай, у пашырэнні далягядаў прыгожага. Тады прафесія (у дачыненні да намераў С. Шамякінай, акрэсленых у яе кнігах, размова ідзе, бадай, пра вандроўкі ўглыб навукі як найглыбейшай глыбіні) становіцца выдавочна *казачным* заняткам.

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Міхась ПАЗНЯКОЎ



**ДОБРЫ ДЗЕНЬ,
РАДЗІМА!**

Выйду ранкам з хаты
І пакрочу ў гай,
Дзе з-за ціхіх шатаў
Ззяе небакрай.

Расхіну ў лагчыне
Туманой кудзель
І адчую сініх
Незабудак хмель.

Чуйны, летуценны,
Між бяроз густых
Новы дзень сустрапу —
Звонкі, залаты.

З сонцам за плячыма
Павярну назад.
Добры дзень, радзіма!
Як табе я рад!

Зрошаны па грудзі,
Звонкі ўвесь ад рос
Клікну светла: "Людзі,
Сонца вам прынес!"

СВЯТОЕ ПРАВІЛА

Калі нясцерпнай адзіноты
Абхопаць сэрца абцугі,
Тады ўцякаю ад самоты
У лес гасцінны, дарагі.

Вяду майклівыя размовы
З бярозай, елкаю, сасной...

П'ю звонкі водар верасовы,
Блукаю ў шчырасці лясной.

І адступае ўсё пустое,
Самоты — як і не было.
У шчасця правіла святое:
Дарыць і адчуваць святло.

ДУША

Ішоў уперад, спатыкаўся
На ўхабах сцежак і дарог.
І хоць, бывала, памыляўся —
Душу спагадлівай збярог.

Не дагаджаў, не клянчыў долі,
Сумлення не раўняў на чын.
Душой не гандляваў ніколі,
Бо ведаў: трэба зберагчы.

Не думаў: для каго? Ці трэба?
Ішоў, пакутаваў, любіў.
У сэрцы нёс зямлю і неба
І характвам душу гаіў.

І сёння не скажу: навошта?
Адпрэчу жорсткасць і бедлам.
Няхай не проста, ох, не проста —
Душы зняверыцца не дам.

ДЗЯДЗЬКА МІША

Стаю ля хаты дзядзькі Мішы.
Каторы год ужо ізноў
Цвітуць ля сумных вокнаў вішні,
А дзядзька назаўжды пайшоў...

Асілак першы нашай вёскі,
Ён добрым слыху працаўніком.
Мяне паважна клікаў цэзкам,
Як сябра запрашаў у дом.

У сад раскошны свой заводзіў,
Як толькі выпяваў наліў.
За цягавітасць пры народзе
Мяне, малага, ён хваліў.

Успамінаў сяброў адданых,
Што не прыйшлі з цяжкой вайны.
А сам вярнуўся капітанам,
Хоць прызываўся радавым.

Хадзіў на могілкі лясныя,
Як дзень святочны наставаў,
З ружжа заўсёды халастымі
Сябрам сваім салютаваў...

...Пунсовы Май! Настрой —
шчымлівы.
Вазьму ружжо — дайно майчыць...
Салют на дзядзькавай магіле
Аб бессмяроцці прагучыць.

Раптам у фортку дыхнула
Мёдам пакошаных траў,
Быццам бы песняй працулай
Хтосьці мяне ўсхваляваў.

Гэта з лугоў шматгалосых —
Казачных мрояў і сноў —
Хмельны настой сенакошу
Свет працінае ізноў.

Травы ў душы абудзілі
Тое, што змалку люблю.
Водар гаючы радзімы
Светла і радасна п'ю.

Музыкі светлыя гамы
Чуйна азучылі кроў —
Быццам у міг гэты самы
Я нарадзіўся ізноў.

Не патрэбны Парыж мне і Крым,
Не жадаю іх тлуму і гаму
Край, дзе свет спасцігаў я малым,
Кліча голасам таты і мамы.

Там мільёны святлістых надзей,
Там усё дарагое да болю.
Рвецца птушкаю сэрца з грудзей —
Да радзімага краю, на волю.

Сяду ў электрычку і паеду
У зялёны, ціхі гарадок,
Аб якім дагэтуль мала ведаў, —
На душы трапеча халадок.

Пахаджу па вулачках у скрусе,
Згадваючы час далёкі той,
Дзе аднойчы сэрцам дакрануўся
Да таемнай мрой залатой...

Пастаю на плошчы і ля школы,
Пагляджу на дрэвы і людзей...
Чуйным я такім не быў ніколі,
Не любіў усё так анідзе...

Не клікай ты мяне сягоння,
Бо я не адгукнуся.

Калі на досвітку, ці ўночы
Прысніцца смех дзіцячы.
Ты прыгарнуць мяне захочаш,
А я ізноў заплачу...

ЧАКАННЕ

Чорнымі ніткамі вытканы лёс.
Шчасце дарэмна гукаю.
Камнем скацілася зорка з нябёс.
Тая, што пела мне ў маі.

Вочы патухлі і голас прапаў.
Сэрца стамілася біцца.
Ды журавель, што у снах прылятаў,
Даў мне пяхчоты напіцца.

Кожную ночку сузор'е нябёс
Той успамін калыхае.

Чорнымі ніткамі выткала лёс
Доля ліхая...

ПЯШЧОТА

Не забуду рук тваіх пяхчоту.
Стомленага сэрца цеплыню.
Гонкую бярозку каля плоту —
Зноў сюды у думках зазірну.
Хай мяце, злуецца завіруха,
Грукае пад вокнамі мароз.
Буду вечар казкі твае

слухаць —
Сёння мы абыдземся без слёз.

Да пляча матулі прытулюся —
Спыніць час
свой стрымгалоўны бег.
У сваім дзяцінстве застануся
На пяхчотна-казачны
начлег.

Лёля БАГДАНОВІЧ



РАСЫ СУКВЕЦЕ...

Табе да твару нябёсаў мары,
Ялінак мрой пад гоман дрэў,
І летуценні сівой гітары,
І навалніцы шалёны спеў.

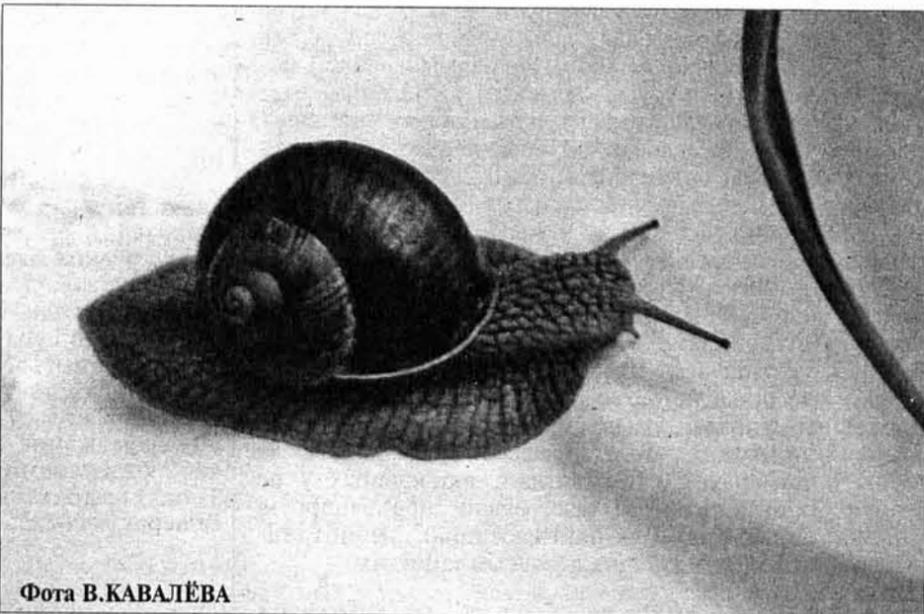
Расы суквецце, лагодны вецер,
Абдымкі сонца, і чары зор.
А ты вандруеш па белым свеце,
Адчай і распач — вось твой убор.

Хай час смяецца і песня
льецца.
Даволі суму, хадзем у май.
Успыхнуць вочы, адтае сэрца.
Вясёлай птушкай вясну вітай.

НЕ АДГУКНУСЯ...

Даруй за шчырасць і пяхчоту,
А я за ўсё дарую.
Сваю балючую сумоту
Нябёсам ахвяраю.
З слязінак вытку я вясёлку —
Хай закаханым свеціць.
Расінак кропелькі на золку
Збяру ў радкой суквецце.

У поўдзень сонейкам лагодным
Да вуснаў дакрануся.



Фота В.КАВАЛЁВА



Зборнік апавяданняў украінскага пісьменніка **Віктара Палянецкага** "Бацьку сустракай" выйшаў у Харкаве ў перакладах на беларускую мову, зробленых Міхасём Кенькам і Марынай Салавей. Выдавецтва "Майдан" выпусціла гэтую кнігу пры спрыянні Харкаўскага гарадскога нацыянальна-культурнага аб'яднання беларусаў "Сябры".

Малады ўкраінскі пісьменнік, які жыве і працуе ў Харкаве, выдаў ужо некалькі зборнікаў апавяданняў. Тэма іх — сучаснае і мінулае Украіны. Зборнік выбраных перакладаў якраз і складзены такім чынам, што па апавяданнях чытач можа паслядоўна азнаёміцца з разнастайнымі эпізодамі нядаўняга мінулага, пачынаючы з трыццаціх гадоў. Але найбольшую ўвагу засяроджвае пісьменнік на сённяшнім часе, расказвае пра яго, не абмінаючы цяжкіх, падчас трагічных эпізодаў. Пісаць па слядах падзей не проста, але В.Палянецкі ўмее вылучыць характэрнае, тыповае, значнае. Адно апавяданне — "Дзевятка" — перакладзена па аўтарскім рукапісе, яно нават яшчэ не надрукавана ў арыгінале.

З апавяданнямі Палянецкага будзе цікава пазнаёміцца беларускаму чытачу яшчэ і таму, што многае з іх было і ёсць у нашым жыцці.

М.В. Кудрашова

ПАЭТЫКА БЕЛАРУСКІХ
ЗАМОЎ У АСПЕКЦЕ
ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА.
ВОБРАЗНЫ СВЕТ.
ГУКАВАЯ АРГАНІЗАЦЫЯ
ТЭКСТУ



У манаграфіі **Марыі Кудрашовай** "Паэтыка беларускіх замоў у аспекце літаратуразнаўства. Вобразны свет. Гукавая арганізацыя тэксту" ўпершыню ў беларускім літаратуразнаўстве даследаецца першы этап слоўнай мастацкай творчасці — фальклорны — з пункту гледжання гістарычнай паэтыкі; ставіцца праблема паходжання, станаўлення і развіцця такой складанай, шматузроўневай сістэмы, як мастацкая літаратура, яе глыбінных, гістарычна зменлівых узаемаадносін як з мовай, так і з міфалагічна-фальклорным мысленнем, з іншымі відамі культуры.

Замова як адзін з найбольш архаічных і свосасаблівых фальклорных жанраў з'яўляецца вытокамі шмат якіх літаратурных форм, а таксама структурна ластруецца ў некаторых навацых сучаснай літаратуры. Кніга адкрывае шмат якіх адпачатковых прыкметы родавай самабытнасці беларускай літаратуры.

Пачуў звон манеты, што ўпала ў кубак жабрака і азірнуўся. Было тое ў Барселоне. Вось каго я пачуў...

Голы гарбун

Калі бачыш апранутага гарбуна, дык спадзеешся на цуд, маўляў, гэта фокус нейкі няўдалы, цырк. Зараз з'явіцца фокуснік у шаўковым цыліндры, узмахне чароўным друкком і чалавек выпрастаецца, выцягнецца, устане, і публіка выбухне воплескамі і крыкамі "Брава! Бравісіма!!!" Выгляд голага гарбуна — сама безнадзейнасць. Ні факір у чалме ні маг у цыліндры тут не дапамогуць. Таму і ўзнікае жаданне адхіснуцца ад такога відовішча, адкупіцца ад яго... Гарбун пра тое выдатна ведае, таму і працуе жабраком. Прыходзіць з самага ранку на куламеснае месца, распранаецца да майткаў, сядзе так на кардонку, што тых майткаў і не відаць зусім, і камянее. Мінакі шчодрасыплюць яму цэнты. Сягоння ён сядзіць на Віа Грацыя, заўтра на пляцы Каталунія, пазаўтра на Дыяганалі, а праз тыдзень складаецца такое ўражанне, што ўся Барселона абстаўлена голамі гарбунамі. Куды ні пойдзеш, ён там сядзіць, гэты індзеец-гарбун з тварам бога ацэкаў. Міндалевідныя, чорныя, без зрэнак вочы старажытнага бога дакалумбавай Амерыкі патрабуюць ад цябе ахвяраванняў...

"Вяртайце, вяртайце мне золата, якое вы — еўрапейцы ўкралі ў майго народа! Сюды, сюды ў Барселону, ваш Калумб вазіў нарабаванае золата!" — так кажа табе бог індзейцаў, які цяпер сядзіць на тратуары ў выглядзе голага жабрака.

Цыганская мадонна

Іх шмат, гэтых невысокіх залатазубых жанчынак з сонным дзіцятам на руках. Яны ў электрычках, у метро, на бульварах, каля кавярняў і бараў. Цыганская мадонна просіць на малако свайму маленькаму цыганскаму Хрыстосіку. Яна паказвае сваімі шырока адкрытымі вачыма на дзіця:

"Не мне, ты ахвяруеш не мне, а яму! Паглядзі, які ён маленькі і прыгожы, яму трэба есці і расці. Ён вырасце і выратуе нас усіх!"

Так выразна, так пераканаўча, так гіпнатычна, што можна і паверыць, нібыта перад табою і не цыганка з цыганам, а Марыя з Хрыстом. Але вось грошы сабраліся-забраліся і дзіця кладзецца на лаўку, і дастаецца аднекуль з-пад спадніцы цыгарэта, і "Дзева Марыя" закурвае і смяецца разам са сваімі сяброўкамі-супляменніцамі, такімі ж цыганскімі мадоннамі, як сама.

Дон Кіхот

Барселона ўсё яшчэ ў Іспаніі, а якая Іспанія без Дон Кіхота, без рыцара маркотнага вобраза. Уявіць Іспанію і не пачуць Дон Кіхота немагчыма. Таму і жабрак выбраў сабе такі вобраз — сумны, маркотны і велічны. Ён ідзе праз Гатычны квартал у нагавіцах без адной калашыны. Ты можаш бачыць ягонае даўно не мытае шэрае цела. Ён — скура ды косткі, ды нячэсаная барада. На галаве не тазік для галення, а ваўняная вязаная шапачка, але і ў вязанай шапачцы ён застаецца Донам, ці жывым трупам таго самага Дона. Яго пазнаюць, яму кідаюць на брудную далонь цэнты з партрэтаў ягонага бацькі-стваральніка сін'єра Сервантэса.

Сярэднестатыстычны пенсіянер

Цалкам новы вобраз сярод жабракоў, ён моцна адрозніваецца ад усіх астатніх, бо ён акуратна і чыста апрануты. На ім светла-блакітная адпрасаваная кашуля з кароткімі рукавамі, нагавіцы пясочнага колеру і скураныя панталеты. Сівыя валасы пастрыжаны і зачасаны назад. Твар светлы, не загарэлы, вочы блакітныя і ясныя. Ён стаіць на бульвары Каталунія, калі ты

праходзіш паўз яго, пустая жменька працягваецца да цябе.

"Дапамажы сабе! Ты будзеш старым, і ў цябе будзе нястача, і пенсійны фонд не дапаможа, і ты выйдзеш прасіць грошы... Выйдзеш, выйдзеш... Калі сягоння ты дапамажаш мне, заўтра нехта дапаможа табе! Калі не — дык не!"

Адам ГЛОБУС



Барселонскі вітраж

Апавяданне

Вельмі па-сучаснаму, вельмі выразны ўзор пенсіянера-жабрака. Праўда, хочацца спытаць: "Дзе, дзянДуля, дзеці твае, дзе ўнукі?" Не пытаюся.

Жывёлавод

Частка людзей любіць жывёлу больш чым чалавека. Яны згодныя падаваць на харч катом і сабакам, а не людзям. Жывёлавод выводзіць на пляц Каталуніі цэлую зграю сабак і котак. Ён рассяпае вакол сябе смярдзючыя харчы і садзіцца пасярод смуроду. Кацянятка скачуць вакол жывёлавода-жабрака і вабяць дзятву. Сабакі, пэўна ж прытучаныя нейкімі лекамі, спяць на гарачых плітах. Асавелы ад сонца ды віна жывёлавод пазірае на свет сабачымі вачыма, выраз твара ў яго нахабны, ён упэўнены, што коткі з кацяняткамі сваё павыпрошваюць, ну яму тое-сёе перападзе з жывёльнага карыта.

Бястварая вядзьмарка

Яна ўся ў сучэльна чорным сядзіць схіліўшы голаў так, што твару не відаць, рука далёка выцягнута ў бок гіпермаркета, на далоні манеткі. Ад таго, што твару ў чорнай дамы не відаць, уяўляецца найстрашнейшае, уяўляецца нейкая жahlівая хвароба, накіталт праказы ці неаперабельнага рака скуру.

"Вось ты, багаты і шчаслівы, шывуеш у гандлёвы рай, а я старая, згорбленая, збітая жыццём так, што ажно твар не магу ад зямлі падняць, сяджу і прашу ў цябе на кавалачак хлеба, на глыток супу. Тваё жыццё яркае, вясёлкавае, поўнае ўцехаў і салодкіх рэчаў, а маё чорнае, чэрствае, сагнутае ў крук. Адшчыкні хвосцік ад свайго круасана, падзяліся. Інакш, уздыму свой твар, інакш прабу цябе навывел сваім чорным паглядам і праклянну цябе. І страціш ты свой квіток у рай, страціш незваротна, хвароба абрынецца на цябе і род твой, а я буду лётаць вакол труп твайго кругама на памяле і рагатаць з немачы твай!"

Вядзьмарка, яна вядзьмарка і ёсць. Пакупнікі гіпермаркету адкупаюцца ад свайго страху перад чорнай вядзьмаркай, баяцца.

Маха ў рыззі

Гоя намаляваў аголеную маху і схаваў яе за карцінаю з махаю апранутай ў белыя вэлюмы. Гоя не напісаў маху ў

рыззі. Яна сама намалявалася пад сцяною старажытнага дома ў Гатычным квартале. Маладое цела аблепленае шэрым паўпразрыстым рыззём ляжала проста на камянях вуліцы. Побач з цыцкаю стаяла круглая місачка для ахвяраванняў. Чорнакудрая маха з малінавымі вуснамі і зрэнкамі на ўсе вочы прыязна ўсміхалася белазубай усмешкаю.

"Хочаш? Вазьмі мяне тут, прылюдна, на камянях вялікай Барселоны. Вось маё цела, мае грудзі, мая похва... Яны твае! Не хочаш? Тады пакінь мне колькі манетак на асалоду наркатычнаю. Ты адмовіўся ад насалоды эратычнай, а я ад наркатычнай насалоды адмаўляцца не хачу. Мне патрэбен толькі сон, бяздонны сон... Заплаці за мае сны! За адно імгненне майго бясконцага сну..."

Прарок прыкасцельны

На касцельным ганку ён стаіць, абапіраючыся згорбленай спіною, на

каменную сцяну. Валасы стаяць дыбарам, вочы гараць, сухія вусны шэпчуць малітву. У руцэ жалезны кубак.

"Кінь манетку, і ўсе пачуюць пратваю дабрывню, пра тваё спачуванне да хворых і нямоглых. Манетка дзынькне аб бомкнае дно кубка, і гэты гук Бог пачуе, і залічыцца табе дабрывня твая, залічыцца і на гэтым свеце і за гэтым жыццём".

Не паверыць жабраку-прароку проста не выпадае. Каму тады верыць? Дзе, калі не ў саборы, шукаць паратунку для душы? Там прарокі драўляныя, каменныя, шкляныя, намаляваныя... Хіба яны за цябе папросяць перад Богам? Гэты папросіць, ён жа пачаў ужо маліцца за цябе, ён ужо за цябе просіць. Правільна просіць! Манеты сыплюцца ў жалезны пусты кубак. Манеты сыплюцца, ты чуеш, як яны сыплюцца, а кубак не напайняецца. У прарока кубак заўсёды пусты, яму ж нічога і не трэба, ён жа за іншых просіць.

Юнак нахабны

Ён выходзіць са зграйкі такіх, як сам, нахабных юнакоў. Зграйкі стаяць каля кавярняў і бараў. Стракатаыя, гаманлівыя, усмешлівыя і вясёлыя моладзевыя зграйкі можна напаткаць у кожным куточку Барселоны. Вось адна са зграек выштурхоўвае з сябе нахабнага юнака. У сутнасці ён зусім і не нахабны, але дзеля прыколу выконвае ролю нахабніка. Ён прыспешвае крок насустрач табе, гукае "Сін'єр, сін'єр!" і пачынае прасіць цыгарэту. У 9 з 11 выпадкаў нахабны юнак атрымлівае дармовы тытунь, смачна зацягваецца салодкім дымам жабрацтва і з пераможным выглядам вяртаецца ў сваю зграйку.

Растаман

"Калі табе кепска, падумаі пра Афрыку!" — раіў амерыканскі амбасадар.

Быў я ў той Афрыцы, жах сучэльны. Але быў толькі на поўначы кантынента, хто наведваўся ў экватарыяльную Афрыку, пагадзіліся з Селінам, які назваў яе краем свету. А вось ён тут, на барселонскім аўтобусным прыпынку, край свету. На пыльным кардоне спіць мурын-растаман. На кардоне пасеяны самыя найдрабнейшыя манеты. Ён спіць і бачыць сон, што манеты з дробных вырастаюць у вялікія. Сны мурына-наркота часам спраўджаюцца, бо ён спіць на гэтым

прыпынку трэці год. Ці сніць ён Афрыку? Наўрад. Ён сніць нудны спеў Боба Марлея!

"Аяйя, аяйя, забілі паліцыянта! Якое гора-горкае, закатавалі-замачылі паліцыянта... Можа, гэта я і забіў паліцыянта? Я быў такі абдолбаны, што нічога не памятаю. Вы кажаце — я забіў белага паліцыянта? Значыць, так яно і ёсць! Я пайду ў турму. Нават, калі я не забіваў гэтую бела-ружовую свінню, усё адно пайду за кратамі. Толькі кіньце мне манету на апошні касяк".

Апошні касяк — святое. Ніхто не будзе спрачацца з тым, што кожны касяк апошні.

Глуханямы з лістамі

Спытацца ў глуханямога, ці ён насамрэч глуханямы — няёмка. Ніхто не пытаецца. Глуханямы раздае лісткі з вялікімі літарамі. Там адказы на ўсе пытанні. Дом згарэў! Бацькі памерлі! Сіраце цяжка жыць на свеце. Асаб-

ліва цяжка жыць сіраце, калі ні пачуць ні сказаць нічога не можаш.

"Памажыце хоць чым! Памажыце хоць самай найдрабнейшай манеткаю".

Дапамагаюць.

Манеты звяняць.

Жабрацтва — бізнес. Канечне, як і ўсялякая справа, жабрацтва вымагае пэўных укладанняў і своеасаблівых талентаў. У жабрацтве патрабуюцца артыстызм і артыстызм суперэрэалістычны, бутафорыя кепска аплываецца ў гэтым занятку. Горб мусіць быць гарбом, а не накладкай з кардону. Бруд павінен быць брудам, а не грымам з фарбаю. Калецтва — калецтвам... Але прымусяць свае недахопы працаваць, зрабіць з хібаў дасягненні, такое без прыроднага таленту не зробіш.

Манеты сыплюцца ў кубкі таленавітых жабракоў.

Тое-сёе ў жабрацкім бізнесе можна і ўдасканаліць, падправіць, правіць ды падціснуць. Працоўныя месцы можна размеркаваць больш удаля... Гарбун-індзеец мусіць сесці пад помнікам Калумбу. Жывёлавод павінен атабарыцца каля брамы заапарка. Донкіхоты хай стаяць каля сталовак "Панс", а пенсіянеры — на ганках банкаў. Пазнавальнасць прататыпаў варты падкрэсліць... Дон мусіць збіраць цэнты, калі не ў тазік для галення, дык хоць бы ў мыльніцу. Мадоннам трэба забараніць паленне ў людных месцах. Вядзьмарка павінна працягваць да цябе пустую далонь, а не жменю з цэнтамі. Карацей, жабрацтва, як прастытуцыя, варты ўзаконіць, узяць пад крыло дзяржавы. Трэба ліцэнзіі на жабрацтва выдаваць, і падатак браць. Калі чалавек хоча ахвяроўваць грошы, хай ахвяруе. Трэба даць магчымасць для ахвяраў самую шырокую і законную...

Толькі я не дзяржаўны дзеяч і не заканатворца, каб нешта-нейкае ўзаконьваць ды ліцэнзіі выдаваць. Я зусім іншага кшталту чалавек... Якога? А такога... Калі ўвесну людзі ходзяць па кветкі-падснежнікі ў лес, я гэтым часам хаджу збіраць грошы. Снягі сыходзяць, і з пад снегу ды лёду выходзяць на паверхню згубленыя зімою манеткі ды банкноты. О, як прыгожа квітнеюць грошы ў бруднай вільгаці, чыстая краса. Яшчэ школьнікам, я палюбіў вясну за квітненне капеек. За адзін паход збіраў на рубель.

Пэўна, таму я і азірнуўся, пачуўшы звон манеты ў кубку жабрака.

Арт-пацеркі

Упершыню прыязджае на Беларусь Іркуцкі абласны тэатр драмы імя А. Вампілава. Адкрыццё яго гастроліў адбудзецца заўтра, 24 верасня, у Малой зале Палаца Рэспублікі — паказам спектакля “Развітанне з Мацёрай” паводле В. Распуціна. Паўмесяца будуць гасцяваць у Мінску артысты з Іркуцка. У іх рэпертуары — “Трыбунал” класіка беларускай драматургіі мінулага стагоддзя А. Макаёнка і “Вяселле Крачынскага” рускага класіка А. Сухаво-Кабыліна (афішная назва “Шлюб паводле разліку”), а яшчэ — некалькі казак для дзяцей. Спектаклі пройдуць на сценах Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі ды Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача, дзе, дарэчы, і ўрачыста завершацца гастролі — 9 кастрычніка, паказам спектакля “Сарафанавы” паводле п’есы А. Вампілава “Старэйшы сын”.

Прэм’ерай казкі “Марозка” паводле М. Шурынавай распачаў свой чарговы сезон Беларускі тэатр “Лялька”, што ў Віцебску. У “казачнай” афішы верасня — спектаклі для дзяцей і дарослых, у тым ліку музычных. “Воўк і раз, два, тры” паводле Н. Маяш, “Хлопчык-Зорка” А. Уайльда, “Забыты скарб” паводле У. Караткевіча, “Дапытлівы слонік” Р. Кіплінга, “Піліпка і ведзьма” С. Кавалёва, “Брэменскія музыкі” паводле В. Ліванава і Ю. Эціна — гэтыя ды іншыя творы складаюць сённяшні рэпертуар аднаго з нашых самых папулярных і паспяховых тэатраў.

Дабрачынная акцыя “Замак Гедыміна” прайшла ў горадзе Лідзе. Яе відавочны мелі мажлівасць назіраць адразу чатыры турніры рознага кшталту, арганізаваныя айчыннымі рыцарскімі клубамі на аснове сярэднявечных еўрапейскіх традыцый. Сабраныя сродкі будуць скарыстаныя ў фінансаванні работ па рэстаўрацыі старажытнага Лідскага замка.

На 100-годдзе з дня нараджэння адметнага беларускага мастака Міхася Сеўрука наш тыднёвік адгукнуўся публікацыяй “Нясвіжскі творца” (гл. нумар за 19.08.2005 г.). Сапраўды, адзін з арганізатараў



Е. В. Гіппіус
ИЗБРАННЫЕ ТРУДЫ
в контексте белорусской этномузыкологии

Доўгачаканае адбылося... Менавіта так могуць сказаць сёння этнамузыкалагі і этнакультуралагі не толькі Беларусі, але і ўсяго еўразійскага свету. З фінансавай падтрымкі Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і Беларускага рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў за 2004 год у выдавецтве “Тэхналогія” выйшлі выбраныя працы класіка музыказнаўчай навукі XX стагоддзя Яўгена Гіппіуса. Мы пагутарылі з рэдактарам-укладальнікам кнігі “Е. В. Гіппіус. Избранные труды в контексте белорусской этномузыкологии”, колішняй аспіранткай Я. Гіппіуса, доктарам мастацтвазнаўства, заслужаным дзеячам мастацтваў Беларусі Зінаідай МАЖЭЙКАЙ.

ФАЛЬКЛАРЫІСТЫКА — не песні, а чалавечы стан

ЗАПАВЕТЫ НАСТАЎНІКА. У БЕЛАРУСКІМ КАНТЭКСЦЕ

— Імя і навуковыя ідэі Яўгена Уладзіміравіча Гіппіуса пакінулі настолькі значны след у сусветным (найперш — еўразійскім) музыка-культуралагічным народазнаўстве, што для раскрыцця і, так бы мовіць, поўнаметражнай характарыстыкі іх патрэбна, думаю, не адна спецыяльная манаграфія. Што, Зінаіда Якаўлеўна, казалі б пра асобу і школу Гіппіуса вы, яго непасрэдная вучаніца?

— Эпахальнае значэнне ролі Яўгена Гіппіуса заключаецца ў тым, што ён завярдзіў у еўрапейскай навуцы этнамузыкалагічную школу, заснаваную на даследаванні “жывой” (якая гучыць) музыкі вуснай традыцыі. Абгрунтаванае ж у якасці скразнога для яго ўласнай творчай дзейнасці параўнаўча-тыпалагічнае вывучэнне песенных сістэм музыкальнага фальклору славянскіх, фіна-ўгорскіх, шоркскіх народаў у іх гістарычным развіцці вызначыла галоўнае рэчышча і канцэптуальны напрамак усёй савецкай (былога Саюза) этнамузыкалогіі ў маштабе фундаментальнай навуцы. Гэта — адно. Што да другога, такога ж прынцыповага і галоўнага, дык гэта — шырыня і шматпланавасць мыслення Гіппіуса. Тэя вартасці, таксама як і феноменальны слыхавы вопыт і унікальная інтанацыйная чуйнасць (яго настаўнік Барыс Асаф’еў назваў Яўгена Гіппіуса, як свайго спадкаемца, “всцело единственным”), дазвалялі яму пры звароце да культуры пэўнага народа раскрываць вызначальныя асаблівасці і дамніючыя кампаненты розных музычных сістэм, што склаліся гістарычна і геаграфічна. Асноў — канцэптуальная “шматканальнасць” школы Гіппіуса, якая спрыяе шматтэктарнасці навуковых напрамкаў, так або інакш звязаных з яго імем. Пра тое красамоўна сведчаць чытанні ў 2003 г. у Маскве на Міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Я. Гіппіуса, даклады этнамузыкалагаў Санкт-Пецярбурга, Масквы, Новасібірска, Астрахані, Краснадара, Карэліі, Удмурціі, Мардовіі, Беларусі, Украіны, Польшчы. Сведчаць пра тое і публікацыі прац, якія адлюстроўваюць яго ролі і значэнне ў развіцці этнамузыкалагічнай думкі ў нацыянальных цэнтрах акадэмічнай навуцы.

— Лаўлю вас на апошнім выснове. Уласна для Беларускай акадэмічнай навуцы выхад кнігі Я. Гіппіуса якое мае значэнне?

— Адказ пачну з таго, што сам беларускі музычны фальклор, ядром якога ёсць старажытнаславянскі гістарычна-стыльёвы пласт калындарных і сямейна-абрадавых песень, займае ў даследчыцкай думцы Яўгена Гіппіуса такое ж прынцыпова прадукцыйнае месца, як музычныя старажытныя набыткі Рускай Поўначы, руская працяжная песня, бурдоннае інструментальнае шматгалоссе народаў Паволжы і шмат якія іншыя феномены этнамузычных культур розных рэгіёнаў Еўразійскага кантынента. Запісы Я. Гіппіуса і З. Эвальд у экспедыцыях 1930-х гадоў па Беларускім Палессі склалі немалаважную частку фонду Фанаграмаў інстытута рускай літаратуры АН СССР (Пушкінскі Дом), якім яны кіравалі, і аснову двух даследчыцкіх збораў: “Песні беларускага народа” (Мн., 1940) і “Белорусские народные песни: Музыкально-фольклорная серия “Песни народов СССР” (М.; Л., 1941). Так што ў сумеснай працы навукоўцаў тагачаснага Ленінградскага аддзялення АН СССР (Я. Гіппіуса і З. Эвальд) і Інстытута гісторыі АН БССР (М. Грынבלата і М. Нікольскага) паралельна з гістарычна-этналагічным напрамкам закладаўся і напрамак акадэмічнай этнамузыкалогіі. Выхад выбраных прац Я. Гіппіуса ў кантэксце беларускай этнамузыкалогіі дапамагае глыбей спазнігнуць метадалагічныя прынцыпы, якія развіццю гэтага напрамку спрыяюць.



Кніга ўключае тэарэтычныя артыкулы, прысвечаныя праблемам арэальнага даследавання і каталагізацыі народных мелодый, артыкулы гістарыяграфічныя, якія раскрываюць шляхі станаўлення савецкай (перш за ўсё ўсходнеславянскай) фалькларыстыкі, даюць характарыстыку Берлінскай школы параўнаўчага музыказнаўства і Пецярбургскай інтанацыйнай школы. Змест кнігі адлюстроўвае праблемы збірання, запісу, натавання і захоўвання народных мелодый, акрэслівае постаці выдатных збіральнікаў-даследчыкаў (Я. Лінёвай, З. Эвальд), жанрава-стыльёвыя аспекты песнятворчасці (у тым ліку беларускай). Уласціва думцы Гіппіуса метадалагічная завостранасць асабліва выяўляецца ў такіх наватарскіх яго даследаваннях, як “Интонационные элементы русской частушки” і “Сборники русских народных песен М. А. Балакирева. Опыт идейно-художественной исторической оценки” — іх наша выданне таксама не прамінае. Акрамя спісу найважнейшых апублікаваных прац, у кнізе “Е. В. Гіппіус. Избранные труды в контексте белорусской этномузыкологии” змешчаны вопіс выбраных рукапісных прац даследчыка (захоўваюцца ў Маскве ў Дзяржаўным цэнтральным музеі музыкальнай культуры імя М. І. Глінкі, фонд № 450). Тэя работы сведчаць і пра шматварыянтнасць ды шматаспектнасць тэм, што пастаянна хвалівалі Я. Гіппіуса, і пра шырачэзны геаграфічны ахоп тых гістарычна-культурных пластоў, якія апынуліся пад увагай самога даследчыка, ягоных вучняў і паслядоўнікаў.

— Нават ад пераліку дух захоплівае! Якімі ж “запавесцімі” кіравалася дзейнасць такога маштабу? Пэўна, былі за галы вашых стасункаў з Яўгенам Уладзіміравічам размовы пра навуковае крэда. Што запамнілася?

— З першай сустрэчы запамнілася сказанае ім пра падыход да этнамузыкалагічнай тэмы: “У нашай тэмы дзве іпастасі: адна жывая, а другая дохлая. Апошняя — з пазітывісцкага гледзішча фіксаваць даступнае; тады так запісвалі, зараз так... Жывая — трэба дакладна ўсвядоміць для сябе аб’ект даследавання як традыцыйную беспісьмовую культуру, якая адлюстроўвае музыкальнае мысленне яе носьбітаў. Фалькларыстыка — светаадчуванне і пэўны стан людзей, а не песні як кузуркі на шпільцы. Часта пераважае падыход да фальклору як да паюснай ікры: усё агульнае, у той час як адценні індывідуальнага надзвычай багатыя. Гэта ў наяўнасці ва ўсіх буйных майстроў”. Дарэчы, шматкроць праслуханы і запісаны мною, “мой” пастух Сцяпан Дубейка не адыходзіць

ад спеўнай традыцыі і разам з тым творча яе пераасэнсоўвае.

Запавет другі: “У нашай спецыяльнасці галоўныя два моманты: а) арыентаванасць у стане навуцы; б) кола слыхавога вопыту. У навуцы — мець на ўвазе асноўныя шляхі і лініі развіцця, каб не патануць у спецыялізаваных працах, якіх процьма. Дыскутаваць паводле прынцыповых пазіцый, а не ваяваць з яўнымі глупствамі, яны векавыя. У коле слыхавога вопыту — даследчая работа пачынаецца ўжо ў экспедыцыі. Задача збіральніка — весці следства, а не папяралкоўвацца выканаўцы механічна, ідучы пакарліва следам за ім. Натыроўшчык (расшыфроўшчык) мусіць быць даследчыкам музыкальнага стылю дадзенай культуры і ўсведамляць, што і чаму ён дэталізуе ў запісе”.

Запавет трэці: “Да фальклорнай крыніцы неабходна падыходзіць як да дакумента пэўнай культуры, не праецыраваць на яе абстрактна-разумовыя ўстановаўкі, запазычаныя звонку. Зыходзіць з таго, што ў розных культурах фактары маюць рознае значэнне і таму ў канкрэтных выпадках па-рознаму фарміруюцца іерархія дачыненняў”. Запавет чвёрты: “У навуковым асяроддзі, як і ў жыцці ўвогуле, больш за ўсё бойцеся дурняў, а не высокапрафесійных, грозных, высокапрафесійных апанентаў. Што датычыць работ, якія толькі імгуюць навуку, — *све неприкасаемо* (не ўвязвайцеся па магчымасці ў іх рэдагаванне, апаніраванне і да т.п.)”.

— Ці ўдалося кіравацца гэтымі пастулатамі?
— Прынцыпова не знізіць плану запавесці майго настаўніка лічу сваім прафесійным і чалавечым абавязкам. Праўда, жыццё, на жаль, урываецца са сваімі парадоксамі, і акадэмічная этнамузыкалогія падзяляе сёння ўсе “пашаны” фундаментальнай гуманітарнай навуцы. Як і адпаведныя ўмовы працы ў акадэмічным інстытуце... Аднак трэба памятаць, што для глядача важна тое ў кіно, што ён бачыць на экране, а зусім не тое, у якіх умовах фільм здымаўся.

— Абсалютна слушна і для нашага прафесійнага асяроддзя! Пажаляю вам, Зінаіда Якаўлеўна, каб нябачны “другі план” творчай навуковай справы больш ярка і паслядоўна выяўляўся ў сваім рэзюмэ-фактарным, прадукцыйным, стваральным значэнні.

Тамара ЯКІМЕНКА

На здымку: трэцяя злева — З. Мажэйка, побач — Т. Якіменка.

Фота забяспечана аўтарам



“Віленскага таварыства мастакоў”, ён у 1939-м пераехаў у старажытны Нясвіж, дзе і стварыў большасць сваіх жывапісных ды графічных работ. Каля 70 з іх прадстаўлена на выстаўцы, адкрытай днямі ў малой зале Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь і прымеркаванай да юбілею Міхася Сеўрука.

С. ВЕТКА

Фота забяспечана аўтарам



Паэзія пейзажа

Усеўкраінскае таварыства "Просвіта", што ў Кіеве, выпусціла серыю дыскаў этнічнай музыкі Украіны. Два з іх былі нядаўна ўручаны заслужанаму дзеячу мастацтваў Беларусі Івану Дмухайлу, якому сёлета споўніўся 91 год. Падарунак асаблівы, бо з абодвух бакоў вокладкі дыска "Веночок рутэнаньскі" змешчаны пейзажы мастака: "Сафія Полацкая" ды "Вясна". Абодва творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, таму аўтары праекта выказалі падзяку і яго дырэктару Уладзіміру Пракашчу, і самому жывапісцу.

І. Дмухайлу павіншавалі У.Пракашчу і саветнік пасольства Украіны на Беларусі В.Казлоўскі. Мастаку была таксама ўручана першая кніга трохтомнай энцыклапедыі "Нацыянальны музей Рэспублікі Беларусь. Мастацтва XV — пачатку XX стагоддзя" (біяграфія і фотарэпрадукцыі твораў Івана Сямёнавіча будуць змешчаны ў трэцім томе). Валерый Казлоўскі, ведаючы, што мастак сам піша вершы на ўкраінскай мове, падараваў зборнічак уласнай лірыкі "Васільевскі спуск". Уздзячны І.Дмухайла працягваў некалькі вершаў.

Цяпер ён з імплэтам рыхтуецца да выставы ў далёкім замежжы, а таму хвалюецца і піша пейзажы ды нацюрморты, як у маладосці. Яны лірычныя, і, дарэчы, мэтр пейзажа Віталь Цвірка некалі заўважыў гэтую тонкасць, сказаўшы: "Ты, Іван, лірык, паэт у жывапісе. Ты —



Ясенін у жывапісе, а гэта дорага каштуе". Тыя словы для Івана Сямёнавіча — незабыўныя.

Галіна ФАТЫХАВА

Фота забяспечана аўтарам

УДАКЛАДНЕННЕ
СЛУШНАЕ.

Як будзем называць?

Ліст гэты рэдакцыя "ЛіМ" атрымала нейзабава пасля выхаду нумара, прысвечанага Дню беларускага пісьменства (гл. газету за 2.09.2005 г.). Шаноўны чытач, званы вучоны, літаратар і асветнік Адам Мальдзіс звярнуў увагу на невялічкую публікацыю пад назвай "Сшытак не з Полацка", з нагоды якой і напісаў нам.

Вельмі ўдзячны спадарыні С.Б. за нататку "Сшытак не з Полацка". Сапраўды, назва "Полацкі сшытак" была ў свой час адвольна навязаная збору нотных запісаў, вычлененых з



вокладкі уніяцкага трэбніка, які знаходзіўся ў царкве вёскі Астремчава (як потым высветлілася, не ў той, што на Полаччыне, а ў той, што на Брэстчыне), музыкамі ансамбля "Кантабіле", якім я прапанаваў гэтыя творы для выканання. Паколькі пытанне было пастаўлена так: "Гэтага вашага Астремчава не ведае ніхто, а Полацк ведаюць усе, то трэба змяніць назву твораў". Каб яны ўсё ж загучалі, я вымушаны быў тады змірыцца з яўнай містыфікацыяй (калі не фальсіфікацыяй). Мяне ўвесь час мучыла думка, як жа аднавіць гістарычную праўду...

Улічваючы сказанае, прапаную ў будучым называць папулярны сёння зборнік "Астремчаўскім сшыткам". Або, па крайняй меры, "Астремчаўскім (раней званым Полацкім) сшыткам".

Адам МАЛЬДЗІС

Юбілейная
«Белая Вежа»

Дзесяты раз прайшоў у Брэсце Міжнародны тэатральны фестываль "Белая Вежа-2005". Сёлета яго ўдзельнікамі былі 40 творчых калектываў з Еўропы і Азіі, амерыканскага ды афрыканскага кантынентаў — прадстаўнікі 26 краін, у тым ліку Венгры, Камеруна, Узбекістана, Чэхіі, якія ўпершыню наведліся да нас на фест.

У адрозненне ад папярэдніх берасцейскіх тэатральных форумаў гэтым разам "Белая Вежа" была цалкам святочная, без конкурсных турбот, без вызначэння пераможцаў і дзяльбы прызоў. На працягу 8 дзён гасявала ў Брэсце Мельпамена, якая зацікавіла і парадвала сваімі творчымі набыткамі самых розных гледачоў: ад аматараў стракатых і шумных вулічных тэатральных вядовішчаў да прыхільнікаў вытанчаных эмоцый ды "інтэлектуальных гульніаў" на сцэне.

Так, праз люстэрка сцэны можна было спрычыніцца да самых розных эпох, розных тэатральных школ, розных стыляў — каб потым разважаць пра ўбачанае, абмяркоўваць своеадметнасці майстэрства... У коле неаб'якавых "закулісных размоў" спанатранай публікі апынуліся і прэм'еры, паказаныя беларускімі артыстамі. Гэта і спектакль "Перад крамай ювеліра" паводле п'есы Караля Вайтылы (больш вядомага сёння як Папа Ян Павел II), пастаўлены Брэсцкім абласным тэатрам драмы і музыкі. Гэта і "Чычыкаў" паводле Мікалая Гогаля (у літаратурна-драматургічнай версіі А.Курэйчыка), сёлетняя работа Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы, якою гэты калектыў распачаў свой новы сезон і якая адкрывала фестывальную афішу "Белай Вежы-2005".

А, дарэчы, сезон у купалаўцаў — юбілейны. Разам з усёй культурнай грамадой рыхтуюцца яны адзначыць 85-годдзе сваёй найшаноўнай і найстарэйшай творчай суполкі, радавод якой вядзецца ад легендарнага БДТ-1.

Алег МАЛЕВІЧ

Валерый ГРЫШКАВЕЦ

Гэй, юнацтва маё ў эпалетах,
Назаўжды я твай страсны язод!

У мяне дзве матулі.
Першая — мама Марыя,
Што карміла мяне грудзмі,
Калышучы на пяшчотных, мужных
руках.
А калі я сплаўляў плыты,
Гушкала мяне

другая
На далонях Прыпяці і Піны
адзіных.
І дасюль люблю яе — крэўную, белую,
Клічучы горда і смела:
— Р а д з і м а!

ЛІСТ УСЛЕД

Твару не відаць твайго — не сніцца.
Я забыў вачэй тваіх дакор.
Ды не спішча... Лыга было згубіцца.
Выстаялі ветразі і ў шторм.

Адплываў па зорках на дасвецці
За надзеяй прывіднай услед.
Тлеўся зніч, а я ўсё брыў па свеце.
І здаваўся чорным белы свет...

Што бярог, адной абужай стала.
Ледзянеючы, цяжэе кроў.
Ды прыйшла наноў і бліз паўстала,
Ланцугом бразгочучы, любоў.

Падабенства — не абараніцца!
Лёс, відаць, якога не пазбыцца!
Твар не бачу твай — ужо не сніцца,
Толькі як, аднак, цябе забыць?..

...І ад каханкі на світанку на цягнік
Праз могількі сыходзіў —
гэтак бліжай.
Туман літоўскі казначна маніў,
І плыў касцёл —
ўздываўся дахам рыжым.

Крыжы ды склепы,
склепы ды крыжы.
У сне бурчаць нябачныя вароны...
І здані смерці, і ахвота жыць,
І — ты з душой аголенаю кроўны.

Жанчыны і жаданні, і любоў,
Жыццё таксама —
існуюць асобна.
І думка — Г Э Т А станецца з табой
Унізваецца ў сэрца непадробна.

Пашто тут жарсці, страх!
Я з небам быў.
Я зрэнкамі капаў зямлю глыбока.
Адзін — неадзінокі між магіл,
Аднак для іх пакуль яшчэ далёкі.

І вось вароты. Новае жыццё.
Вакзал зіхціць —
хлапчук расцалаваны.
І людзі, людзі...
Смерці пачуццё
Пасунулася дзесьці
за туманам.

Знайсці, прыняць і пакахаць.
У сабе адкрыць сяброў нямаю.
І далей жыць, і свет вітаць,
Каб слова — справаю ставала.

Дзяцей, як дзіва, нараджаць.
І памыляцца, й спатыкацца.
Заўсёды жыць і жыта жаць,
Ад болю плакаць і смяяцца.

Назаўтра дзень, як свет, адкрыць,
Убачыць сонца і дарогу.
І — зноўку жыць. І — толькі жыць.
І не забыць пра Пана Бога.

Мікола ЛАЎРОВІЧ

Гэты май, яго ценькія струны!
Штось таемнае б'ецца ў грудзях...
Усё нагэтулькі здэцца мне юным,
Што замры —
і вачмі мерай шлях.

Вось яны, мае майскія коні,
Запрагай і смялей у галоп!
Я і сам ў гэтай дзёрзкай пагоні,
Дзе у твар —
яркі сонечны сноп!

І вясна, і сініцаў куплеты,
І радок падганяе радок...

Ў дарозе ці дома, калі я адзін,
Вышэптваю продкаў імёны.
Я бачу за імі світанне рабін
І бэз каля вокнаў-іконаў.

Я голас іх чую —
малітву часоў,
Званіцавы гоман далёкі.
І ў вокны плыве іх святы перазоў
Пад месячны плач перапёлкі.

Шапчу ўтрапёна імёны радні,
І чую адно хваляванне...
Усюды, як здань,
боль і жаль цішыні,
І вечнасць, і вера ў спатканне.

Ўваб'ю калочак свой ахвотна
Пад парастак, каб высь трымаў,
І запяе душа лагодна:
— На свеце жыў я нездарма.

Я падвяжу яго для росту,
І словы добрыя скажу,
Паклон зямны аддам і проста
Паблізу новы пасаджу.

Надыдзе раніца раздоллем —
Наступны дзень убачу ў ёй.
І цеплынёй дыхне ад поля,
Як луста свежая, —
раллэй.

Ўваб'ю калочак свой ахвотна
Пад парастак,
каб высь трымаў,
І запяе душа лагодна:
— На свеце жыў я нездарма.

Пераклаў з рускай мовы
Анатоль ШУШКО

Ніна ГНАЦЮК

ПАКУЛЬ ЯШЧЭ
СПЯВАЮЦЬ САЛАЎІ

Так раніцай шалее салавей,
Што адчыняю я ў світанак дзверы.
Народжаныя крылы ўжо мае
Радкамі застаюцца
на паперы.

На ўсю планету пошчак салаўя,
Яе ён любіць, нібы салаўіху.
Здаецца, што спяваю з ім і я,
Бо тая песня з жалю зноў
і ўсміху.

І яго глотка, мабыць, з серабра,
І свет звініць, як песня,
як жалейка.
А я — тваёй натхняльніцай была,
Бо ты каля мяне,
як салавейка.

Забуду пра атрутныя гаі,
Што пена саду —
цвет радзьяцыйны.
Але пакуль спяваюць салаўі,
Жыве, смяецца,
плача Украіна.

УРОКІ ВЫШЫЎКІ

Вышыта сукенкі поле ў хаце мамы,
З вышыўкай кашулю носіць
і мой край.
Доля Украіны вышыта крыжамі.
Крыжыкам, дзіцятка,
долю вышывай.

Хоць палаюць душы,
нібы чорнахмызы,
Хоць ляцець у бездань
год нам не адзін.
Вышывай сукенку, мая доня, знізу.
Хай каханы мае, апранае сын.

Будзе і знявага,
што душу абкрадзе...
На Украіну ж прыйдуць
лепшыя часы!
Вышывай кашулю
сонечнаю гладзю,
Свет красы жадае,
прагне свет красы!

Пераклала з украінскай мовы
Таіса МЕЛЬЧАНКА



Усяму свету вядома пра нашу працавітасць і пра нашу «талерантнасць». Але ж і працавітасць бывае розная: можна проста ўпрэзчыся ў плуг, араць зямлю, не ведаючы што рабіць з пладамі і зернем, дабытymi цяжкаю працаю, а потым купляць зерне ў Казахстане, а яблыкі ды трускаўкі — у Польшчы...

ЯК ВЯРНУЦЬ БЕЛАРУСІ

СЛАВУТАГА ЗЕМЛЯКА

А што тычыцца «талерантнасці», дык яшчэ Янка Купала з горыччу і крыўдаю называў некаторых прадстаўнікоў нашага народа «тузійшымі». Не сам ён прыдумаў гэтае слова, а тыя, хто не мае ні кропелькі нацыянальнай свядомасці, не ведае, на якім багашці ён жыве, не ўмее і не жадае ім карыстацца. Ды былі б гэтыя людзі якімі непісьменнымі хутаранамі!..

Напрыклад, адкрываю шасцітомную (на самай справе сямітомную) «Энцыклапедыю гісторыі Беларусі» і шукаю хая б слаўцо пра сусветнавідомага мастака, аднаго з заснавальнікаў «Парыжскай» школы жывапісу Хаіма Сучіна. Няма анічога! Але ўсё-такі пра гэтага ўраджэнца Смiлавіч я знайшоў на адным слове, праз імяны даведнік, у чацвёртым і другім тамах энцыклапедыі.

Самае цікавае, што ўсе нашы мастацтвазнаўцы добра ведаюць словы Канстанціна Каровіна пра гэтага мастака: ён ставіў Сучіна ў пяцёрку лепшых твораў XX стагоддзя. У гэтую ж «пяцёрку» залічваў і Сезана, Рэнуара, Манэ.

Хаім Сучін нарадзіўся ў 1893-м годзе ў Смiлавічах Чэрвеньскага раёна Мінскай вобласці. Бацька быў дробным шаўцом, Хаім — дзесятым дзіцём: пасля яго нарадзіліся яшчэ немаўляты. Што да беднаты ды галечы, дык уявіць іх можа толькі той, хто бачыў месчакую яўрэйскую беднасць на ўласныя вочы. Альбо прачытайце апавяданне Змітрака Бядулі «Пяць лыжак заціркі».

Дзівіцца трэба ўпартасці будучага мастака, якая выпрацоўвалася спакваля, і была часткаю ягонага барацьбы за выжыванне.

Хаім збег з дому гадоў у чатырнаццаць і падаўся спачатку ў Мінск, дзе перабіваўся выпадковымі заробкамі. Раптам яму пашанцавала: узялі памочнікам фатографа, і гэта была ягоная першая ўдача ў жыцці. З часам Хаім навучыўся рэтушы.

Потым перабраўся ў Вільню, паступіў у мастацкую школу. Нам сёння цяжка ўявіць той свет, у якім жылі Хаім Сучін ды іншыя яўрэі на пачатку XX стагоддзя. З аднаго боку — царская імперыя, рыса аседласці з мноствам абмежаванняў, з другога — герметычны свет, у якім іўдзеі нараджаўся і паміраў, амаль не сутыкаючыся з іншымі народамі, якія знаходзіліся побач. Так, сам Хаім пазней прызнаваўся, што навучыўся першаму рускаму слову ў 13 гадоў, бо ўсе яго знаёмыя гаварылі выключна на ідышы. Строга выконвалі прадпісанні сваіх рэлігійных законаў.

Дарэчы, згодна з імі, яўрэйскі мастак не меў права выяўляць жывую натуру, маляваць людзей, звяроў, птушак... Можна, таму многія тагачасныя мастакі мелі цягу пераважна да пейзажа ды нацюрморту: Левітан, Фальк, Мункачы... А Хаім быў, мусіць, натураю павольна незалежнаю і часта праз гэта цягнуўся. Яшчэ ў Мінску ён намаляваў партрэт рабіна, у якога жыў на кватэры. Сын гаспадара так збіў Сучіна, што той трапіў у бальніцу. Справу разглядаў суд, большасць прысуджаных грошай забраў сабе рабін, але сёе-тое ён усё ж адшчыкнуў і кватаранту. Акурат хапіла на тое, каб даехаць да Вільні.

У некаторых энцыклапедыях гаворыцца, што Сучін нарадзіўся ў гэтым горадзе. Можна, сам Хаім гэты міф і прыдумаў, бо пра Вільню ўсё ж чулі ў свеце, а пра Смiлавічы нават сёння мала хто ведае за межамі Чэрвеньскага раёна.

Адвакат, у якога першапачаткова праца-

ваў памочнікам Хаім, звярнуў увагу на таленавітага хлопчыка і дапамог яму. Ён напісаў рэкамендацыю ў Віленскую іўдаіцкую грамаду заахвочвання прыгожых мастацтваў, а тая сабрала патрэбную суму грошай і адправіла Сучіна ў Парыж.

Пачаўся новы этап у жыцці смiлавіцкага ўраджэнца. Але як мог існаваць месчаквец у вялікім, чужым і незнаёмым горадзе? Дзе жыць, што есці? Спачатку ён з'яўляўся сапраўдным парыжскім клашарам (па-нашаму «бамжом»), еў ад выпадку да выпадку, працаваў грузчыкам на вакзалах... Мусіць, у гэтым квольым хлопчыку быў закладзены магутны дух, бо нягледзячы на страшэнныя цяжкасці, што выпалі на долю, ён упарта імкнуўся да сваёй мэты і ўрэшце рэшт дасягнуў яе.

Тагачасныя парыжскія мастакі збіраліся ў кафэ Ратонда. Туды ж прыходзіў і Сучін. Калі грошай не мелася зусім, гуляў па вуліцы, спадзеючыся сустрэць знаёмых. А калі якая капейчына з'яўлялася, сядзеў галзінамі ў куце і моўчкі глядзеў на публіку. Пра гэтыя часы пісаў Ілья Эрэнбург у сваёй кніжцы «Людзі, галы, жыццё»: «Ці можна было сабе ўявіць,

што перад імі Хаім паўстаў абсалютна голым з пэндзлем у руках і прадэманстраваў сваё майстэрства, нібы фокуснік: спачатку накідаў на палатне нейкую каляровую масу, потым уздзеў паверх гэтай пляміны цыліндр, потым пераўтварыў яго ў кухарскі каўпак. Мадзільяні быў усім гэтым вельмі ўражаны і з гэтага моманту ўзяў Сучіна пад сваю апеку.

Дарэчы, Мадзільяні вытанчаны эстэт, паходзіў з Тасканы, чытаў на памяць Дантэ ды Віэна і, канечне ж, быў не раўня месчаквоўцу Хаіму. Хутчэй за ўсё ён і захапіўся гэтым неабіцсаным прыродным талентам ды ўзяўся яго цывілізаваць. Цяжка толькі ўявіць, як яны разумелі адзін аднаго. Хаім толькі-толькі вучыўся гаварыць па-французску. Але сябра зрабіў-такі з Хаіма чалавека.

Спачатку знайшоў яму кватэру ў рускага скульптара Мешчанінава. Той прыахвоціў малапісьменнага Сучіна да вялікай рускай літаратуры, адкрыў яму Пушкіна і Дастаўскага. Справа была яшчэ і ў тым, што, як і ўсякі прыродны талент, Хаім вельмі хутка навучаўся, а гэта дастаўляла вялікае задаваль-



што аб працах гэтага квюлага падлетка, ураджэнца беларускага мястэчка Смiлавічы, будзь марыць музеі ўсяго свету?»

Там, у Ратондзе, быў невялічкі пакойчык, дзе збіраліся мастакі Пікасо і Вламінк, паэты Както, Жакоб і Апалінэр... Гэты пакойчык у іх зваўся «Вулей». Яго, канечне ж, наведваў і Шагал. У некаторых публікацыях маляўніча апісваецца, як яны, Шагал і Сучін, сустракаліся ў «Вулей», як сябравалі. Можна, і сустракаліся, але гэта маггло адбыцца толькі пасля 1922 года, пасля другога з'яўлення Шагала ў Парыжы. А ў 1923 годзе карціны Сучіна ўжо куплялі амерыканскія калекцыянеры.

Такі талент і такая прага да жыцця, як у Сучіна, не маглі прайсці марна, не быць нікім не заўважанымі. Вялікую дапамогу яму аказаў Осіп Цадкін, таксама наш зямляк, ураджэнец Беларусі, пра якога ў вышэй памянутай энцыклапедыі наогул няма ніякага ўспаміну. Цадкін запрасіў Хаіма да сябе ў майстэрню, што знаходзілася на вуліцы Вазыраў. Там збіраліся не толькі жабракі — заходзілі і Пікасо з Мадзільяні, на той час ужо



ненне ягоным педагогам.

Так Хаім увайшоў у парыжскі мастацкі свет. На яго звярнуў увагу вядомы адвакат і мецэнат Вінавер — той, што доўгі час фінансавая Шагала. Вінавер пачаў аказваць грашовую дапамогу і Сучіну.

А потым Мадзільяні звёў Хаіма з Леапольдам Збароўскім, польскім яўрэям, які купляў і прадаваў карціны. Гэты занятак, а хутчэй цесная сувязь з вялікімі мастакамі, і зрабілі яго вядомым на ўвесь свет.

Збароўскі быў галоўным, як цяпер кажуць, спонсарам Мадзільяні. Можна, без першага другі не зрабіўся б тым, кім стаў. Да Збароўскага і прывёў Сучіна Мадзільяні, але тут атрымаўся вядомы і анекдатычны канфуз.

Хаім па-ранейшаму выглядаў дзікуном-месчаквоўцам, знешне быў падобны на апошняга парыжскага клашара з-пад маста Мірабо. Жонка Збароўскага выгнала мастака

з кватэры і загадала больш не пускаць яго на парог. У адплату за гэта Мадзільяні намаляваў на іхніх дзвярах партрэт Сучіна: ні адмысьль, ні аддзерці ніякім чынам намаляванае гаспадары не змаглі. Дзверы памыялі, потым іх купіў за сто франкаў аматар постімпрэсіяністаў Люсьен Мар, а праз дзесяць гадоў, калі ён перапрадаў гэтыя дзверы нейкаму арабскаму шэйху, іхні кошт узрос у тысячу разоў!

У 1919 годзе памёр Мадзільяні. Гэта страшная для Хаіма вестка напаткала яго на франка-іспанскай мяжы, куды патрапіў з дапамогаю і за грошы Збароўскага. Кажуць, што Мадзільяні адчуваў сваю пагібель і напрудалі гаварыць: «Пасля сябе я пакідаю Сучіна...»

Смерць сябра вельмі змяніла і характар самога Хаіма, і характар ягонага жывапісу. Мастак замкнуўся, рэзка паменшыў кола сваіх знаёмых і сяброў, але яго карціны зрабіліся больш свабоднымі, у іх з'явіўся колер. Мусіць, на гэта паўдзейнічала прырода поўдня Францыі: чырвоны, белы і зялёны колеры — стрэх, сцен дамоў, дрэў і вінаграднікаў — дамінаюць цяпер на ягоных палотнах. Стыль жывапісу стаў падобным на стыль Ван Гога: разлажачаныя дрэвы кірэчацца пад буйным міжземнаморскім ветрам...

Нарэшце Хаім набыў і фінансавую незалежнасць. Збароўскі ўзяў яго на кантракт, амерыканскі гандляр карцінамі Барнес у 1923 годзе купіў больш за сто карцін. Сучін зрабіўся багатым чалавекам. Кватэра, у якой ён жыў апошнім часам, складалася з пяці пакояў.

Больш за ўсё пра ягонае «багатае» жыццё пісаў Рафаіл Фальк, чалавек, які сказаў пра мастака так: «Калі я — гэта адна конская сіла, дык Сучін — цэльвы сто!»

Хаім мог пісаць свае карціны толькі з жывой натурой. Таму ён трымаў у сябе, у кватэры, нейкіх старых бабулек, гутарыў з імі, падтрымліваў грашова, бо яны былі неабходнымі яму для пазіравання. У той жа час ён заставаўся тым, кім быў раней, — клашарам, які цудам разбагацеў і не верыў у гэта.

Калі пачалася Другая сусветная вайна, Сучін не захачеў уцякаць у Амерыку, як гэта зрабілі Цадкін, Шагал, ды многія іншыя. Ён даўно прадбачыў гэтую бойню і яму трэба было ўсё паглядзець на ўласныя вочы. Але калі 14 чэрвеня 1940 года немцы занялі Парыж, яўрэйскаму мастаку давялося вельмі кепска. Ён баўся нават выходзіць на вуліцу, каб купіць фарбы — гэта рабілі верныя яму жанчыны.

Потым Хаім з'ехаў на поўдзень Францыі, куды немцы яшчэ не далялі, а ў жніўні 1943 года раптам абстраылася даўняя хвароба страўніка. Пакуль мастака везлі ў Парыж на аперацыю, пакуль збіраліся яе зрабіць, Хаім Сучін 9 жніўня 1943 года памёр. Пахаваны наш знакаміты зямляк на Манпарнаскіх могілках, дзе ляжаць і ягоныя вялікія сябры — Пікасо, Както і самы лепшы настаўнік і памочнік Амадэа Мадзільяні.

Хаіма Сучіна называюць яўрэйска-французскім мастаком і супраць гэтага нічога не скажаш. Мусіць, было б вялікім пераольшаннем дадаць сюды яшчэ і «беларускі» альбо «смiлавіцкі». Хоць пры згаданні імя Шагала мы ўвесь час гаворым пра Віцебск, бо паміж двума парыжскімі сезонамі сваёй творчасці ён паспеў пабыць нават культурным камісарам на Віцебшчыне, калі там усталявалася савецкая ўлада.

І ўсё ж, не ўспамінаць беларускае, хая б і месчаквое, паходжанне Хаіма Сучіна могуць хіба што «тузійшыя» беларусы. Ён жыў у сваіх Смiлавічах да падлеткавага ўзросту, нацяляўся краявідамі беларускіх пагоркаў ды лясоў, пад уздзеяннем нашай прыроды размаляваў куты ды сцены бацькавай хаты. Спачатку тут, на Беларусі, зрабіўся мастаком. Нават першапачатковую мастацкую адукацыю атрымаў у Мінску, у школе Кругера, і толькі потым патрапіў у Парыж, дзе стаў высокапрафесійным мастаком, выявіў свой талент генія.

Дык што ўсё ж трэба зрабіць, каб зноў вярнуць Беларусі імя яе слаўтага земляка, вялікага мастака Хаіма Сучіна? А ўсё тое, што мы дагэтуль рабілі, каб праславіць Шагала. Заўважу мімаходзь, што першы — не горшы і не меншы мастак, чым другі. Розніца паміж імі толькі ў тым, што Шагал у сваёй творчасці больш абапіраўся на яўрэйскую міфалогію, а Сучін быў мастак агульнаеўрапейскага погляду — значна больш інтэрнацыянальны.

А пакуль што давайце карыстацца тым, што пакінула нам у спадчыну. На беларускай зямлі нарадзіўся вялікі мастак Хаім Сучін. Наша задача — напамніць свету, што і мы мае-ем да гэтага дачыненне.

Ігар ВАЛАСЕВІЧ

Фота забяспечана аўтарам



РУСКІ ПІСЬМЕННІК I... віцэ-губернатар Віцебска

Многія з нас ведаюць Івана Лажэчнікава, як аўтара некалі папулярных гістарычных раманаў "Ледзяны дом", "Апошні Навік", і інш., — якімі зачытвалася старэйшае пакаленне савецкіх людзей. А хто ведае, што гэты пісьменнік быў... віцэ-губернатарам горада Віцебска? І на той час, як ён прыехаў у беларускі губернский горад, ягоныя раманы карысталіся неверагодным поспехам ва ўсёй імперыі!

Залаты гадзіннік ад імператрыцы за... кнігу!

Іван Іванавіч Лажэчнікаў нарадзіўся 26 верасня 1792 г. у сям'і каломенскага купца ("камерцыі саветніка"). З-за нейкіх гандлёвых махінацый бацька будучага пісьменніка нават трапіў на кароткі тэрмін у Петрапаўлаўскую крэпасць, — што пасля дасць выдатную падставу большавікам прыдумаш, нібыта той "вальнадумнічаў" і выказваўся супраць імператара Паўла I. Гэтак жа, як і прыдумка, што з-за фінансавага краху сям'і Іван Іванавіч быў вымушаны ісці на дзяржаўную службу. Тады як вядома: яшчэ з часоў Пятра I справы былі пастаўлены так, што ўсе (!) прадстаўнікі дваранскіх саслоўяў працавалі на дзяржаўнай службе на карысьць і працвітанне дзяржавы і грамадства (ці ішлі на вайсковую службу).

У 1802 г. Іван Лажэчнікаў паступіў у Маскоўскі архіў калегіі замежных спраў, а аглуць — у 1810 г. — у канцэлярыю маскоўскага грамадзянскага губернатара.

Айчынная вайна 1812 г. выклікала патрыятычныя эмоцыі ў многіх маладых людзей і будучы пісьменнік, не атрымаўшы блашавання бацькоў, збег з дому, каб стаць у шыхты апалчэння. Ён удзельнічаў у розных баях, у тым ліку і пры малым Яраслаўцы, Красным і пад горадам Барысавам; разам з войскамі мірна ўвайшоў у Парыж, дзе, між іншым, тамтэйшыя дамачкі "в воздуд чепчики бросали", вітаючы ладных галантных малоішцаў... Уражанні, атрыманыя ім за гэтыя месяцы, пазней сталіся асновай "Вандроўных нататкаў рускага афіцэра", напісаных у 1820-м. За гэтую кнігу імператрыца Елізавета Аляксееўна "в знак всемілостливейшего внимания к полезным трудам соизволила пожаловать" залаты гадзіннік. На гэты час Лажэчнікаў ужо развітаўся з вайскавай службай.

Па Беларусі і Ліфляндзі — за "Апошнім Навікам"

Вядома, што годам раней, у 1819-м, Іван Іванавіч знаёміцца з Пушкіным. Іх сяброўства пянацца доўгія гады. Лажэчнікаў нават дапамагае Аляксандру Сяргеевічу, калі той працуе над "Гісторыяй Пугачова".

I. Лажэчнікаў займае пасаду дырэктара вучылішчаў Пензенскай губерні, потым становіцца візітарам саратаўскіх вучылішчаў; з 1823 г. — дырэктарам Казанскай гімназіі і адначасова казанскіх вучылішчаў. Тут трэба дадаць тое, пра што "забыўся" казаць настаўнікі савецкіх школ: у вучылішчах (пасля заканчэння спецыяльных 2-х, 3-гадовых школ ці то царкоўных школ) атрымлівалі веды дзеці сялян, гарджан, купцоў, чыноўнікаў, мяшчан, прамыслоўцаў і да т.п. Тыя ж, хто заканчваў вучылішча на "добра" і "выдатна", маглі паступаць у гімназію, затым хоць ва ўніверсітэт. Ніякіх пераходзячых на вучэння практычна не было: у вышэйшых навучальных установах імперыі вучылася вельмі шмат прадстаўнікоў саслоўя, якое савецкая ўлада называе "ніжэйшым". Біяграфічныя даведнікі сведчаць, што амаль усе большавікі паходзілі з сялян ці з працоўных, усе — вучыліся ў інстытутах ці ўніверсітэтах, пры гэтым вольна вандравалі па ўсім свеце і не пухлі з голаду ані яны, ані іхныя бацькі...

Зрэшты, што тычыцца вандровак. I. Лажэчнікаў, каб напісаць сваю кнігу "Апошні Навік", адправіўся ў Ліфляндзію (Літву), пазездзіўшы і па Беларусі. Раман прынёс яму славу і... па брылітанавым прысуду ад імператара Мікалая I і імператрыцы Аляксандры Фёдаравны. Так шанавалі творчых людзей... Кніга мела такі поспех, што першае яе выданне разышлося на працягу года.

Палічыўшы, што аднымі творамі карысці Айчыне не прынясець, пісьменнік паступае на службу; становіцца дырэктарам вучылішчаў Цвярской губерні. Аднак у 1837 г. зноў пакідае пасаду з дакументам аб "узнагароджанні поўнай пенсіяй і правам нашэння ў адстаўцы дырэктарскага мундзіра". На той час ужо выйшаў "Ледзяны дом". Пospех неверагодны! Жывучы ў маёнтку, пісьменнік працуе над "Басурманам", піша трагедыю "Апрычнік" (тэкст будзе пакладзены ў аснову аднайменнай оперы П. I. Чайкоўскага).

Ягоны статус пісьменніка і грамадскага дзеяча настолькі вялікі, што імператар прызначае I. Лажэчнікава спачатку Цвярскім віцэ-губернатарам (у 1843 г.), а пасля Віцебскім віцэ-губернатарам. У Віцебск ён прыязджае 22 лістапада 1853 г.

Архіў сведчыць...

У Нацыянальным дзяржаўным гістарычным архіве Беларусі захоўваецца дакумент, дзе ёсць такія радкі: "Стацкі саветнік Іван Іванавіч Лажэчнікаў, Віцебскі віцэ-губернатар, 63 гады, праваслаўнага веравызнання. Кавалер ордэнаў Св. Ганны 2-й ст. з Імператарскаю каронай і 4-й ст. Мае сярэбраныя медалі за 1812 г. і 1814 г. Жалаванне 1.400 рублёў, сталовых 600; кватэрных 570 рублёў. Усяго — 2.570 рублёў паштomesячна". Тэкст прыведзены на рускай мове. Варта дадаць, што ў сярэдзіне XIX ст. самая нізкая аплата працы была 300 рублёў, пры гэтым 1,5 літра малака каштавалі 40 капеек (чому пра 1,5 літра сказана ў дэдачнай літаратуры? — ды таму, што такой была норма спажывання ў дзень на аднаго чалавека!), 1 кг мяса каштаваў 2 рублі, 1 кг рыбы — 1 рубель; каб добра харчаваша, чалавеку хапала 40 рублёў на месяц!

Першая сур'езная справа, з якой давялося сутыкнуцца віцэ-губернатару, — перапіс насельніцтва; далзеныя Віцебскім губерньскім праўленнем былі сабраныя сучасова, у 1854 г.

Сярод папер, пакінутых I. Лажэчнікаву "ў спадчыну", знайшоўся ліст з Варшавы ад нейкага Палуянскага, які прасіў даслаць яму звесткі пра лясцы, бо працаваў над кнігай "Апісанне лясоў царства Польскага і заходніх губернь Расійскай Імперыі пад выглядом гістарычным, статыстычным і гаспадарчым". Ліст абмеркаваў на пасяджэнні і праз кароткі час сабраныя звесткі пераслалі аўтару. Пэўна, тут адыграла ролю творчая салідарнасць. Палуянскі аддзячыў тым, што даслаў першы том сваіх даследаванняў.

Лічыцца, што Лажэчнікаў на новай пасалзе прыёў у парадок усё справядлівасць. Яшчэ даследчыкі ягонага жыцця распавядаюць, што з-за таго, што Цілічэў, губернатар Віцебска часта хварэў, таму па губерньскіх справах на месцы вызьджаў віцэ-губернатар. Адначасова ён працаваў над трэцім, лапоўным выданнем "Ледзянога дома". Не так ужо і доўга вядомы пісьменнік прабыў на гэтай адказнай пасалзе; да таго ж пачало падводзіць здароўе. 2 ліпеня 1854 г. ён пакідае службу, атрымаўшы ў праўленні губерньства выдатны атэстат.

Астатнія гады I. Лажэчнікава прайшлі ў Санкт-Пецярбургу. Тут выйшлі ягоныя "Нататкі для біяграфіі Бялінскага" і раман "Унучка панцырнага баярына". Памёр вядомы пісьменнік і грамадскі дзеяч 26 чэрвеня 1869 г.

Многія з нас вядома ж, чыталі ягоныя кнігі; і праз больш чым 130 гадоў яны яшчэ ўяўляюць для нас ціканасць. I, магчыма, зараз з'явіцца новы інтарэс: алушчаць на старонках усё, што звязана з Беларуссю, з Віцебшчынай і тымі людзьмі, што жылі тут стагоддзі таму...

Вольга КУРТАНІЧ



3 польскай палітры

На пачатку восені панарама нашага мастацкага жыцця расквецілася адмысловымі адценнямі. VII Міжнародны фестываль перформанса "Навікі-2005" у сталічным Палацы мастацтва. Візіт на X Міжнародны фестываль "Белая Вежа" люблінскага тэатра "Provisorium" са спектаклем "У пясок". Показ на тым самым фестывалі прэм'еры Брэсцкага абласнога тэатра драмы і музыкі "Перад крамай ювеліра" паводле п'есы Караля Вайтылы (вядомага сёння на ўвесь свет як Папа Ян Павел II)... Усе гэтыя імпрэзы адбыліся пры падтрымцы Польскага інстытута ў Мінску і сталіся часткай праграмы ўжо традыцыйнага фестывалю "Восень з польскай культурай".

Ён ладкуецца чацвёрты раз і працягваецца, як зазвычай, цэлы сезон: верасень, кастрычнік, лістапад. А прагноз на сёлетнюю "Восень..." такі. У бліжэйшыя дні фестывальнай дамінантай зробіцца музычнае мастацтва: вечар 27 верасня, прысвечаны творчасці Караля Шыманоўскага, распачне цыкл канцэртаў "Польская музыка XX стагоддзя". Удзельнікі першага канцэрта — лепшыя студэнты Беларускай акадэміі музыкі. На 28-га замоўлены філарманічны канцэрт "Па слядах фестывалю "Варшаўская восень": будзе гучаць сучасная музыка ў выкананні Ансамбля салістаў "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава.

Кастрычнік і лістапад напоўняцца ўражаннямі ад новых творчых сустрэч, выставак, імпрэз. Тут і фестываль польскага кіно з паказам прэм'ер XXI стагоддзя, знятых у жанры камедыі. I гістарычна-навуковае канферэнцыя "Вялікія мінчане: роля выбітных асобаў рэлігійнага жыцця на мяжы XIX — XX стагоддзяў". I Міжнародная навукова-практычная нумізматычная канферэнцыя ў Музеі Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь. I фотавыстаўка "Культура зямлі беларускай на фотаздымках XIX стагоддзя" са збору Варшаўскага Нацыянальнага музея. I ў гэтым пераліку, вядома ж, не ўсе выкшталцёныя дарункі "Восені з польскай культурай".

Беларускі арт-краявід арганічна ўлучае ў сябе фарбы з польскай палітры. I па-сваяцку блізкія мастацкія культуры, у якіх нашы народы-суседзі спрадвек маюць столькі агульных набыткаў, вядуць суладны дыялог. У гэтым дыялогу глыбей адчуваецца і тое, што родніць нас, і тое, чым вызначаецца сваеадметнасць кожнага.

С.БЕРАСЦЕНЬ

Фота забяспечана аўтарам

ТАЙВАНЬ І МУЗЫКА

З усім надзея я пабывала ў Кітаі: хацела абмяняцца культурным вопытам. Ведала, што на Тайвані працуюць некаторыя з нашых беларускіх музыкантаў: выкладчыкі і выканаўцы. Зразумела, з'явілася жаданне з імі сустрэцца, каб даведацца, як прымаюць там нашых спецыялістаў, у чым спецыфіка іх працы. І вось што высветлілася.

Музычная адукацыя на Тайвані надзвычай папулярная. У большай ці меншай ступені з ёй мае стасункі ўсё насельніцтва адносна малой, але шматлюднай краіны. Заняткі па музыцы праводзіцца амаль ва ўсіх навучальных установах: у дзіцячых садках, школах, каледжах, універсітэтах, прыватных музычных студыях і г.д. Зразумела, што належны ўзровень музычнага выхавання ў такой разгалінаванай сістэме павінен забяспечвацца вялікай колькасцю спецыялістаў.

Мне прыемна было адчуць, што да беларусаў там ставіцца з павагай. Думаю, нічога дзіўнага ў гэтым няма. У нашай краіне музычная адукацыя распаўсюджана хоць і не так шырока, як на Тайвані, але падтрымліваецца на вельмі прыстойным узроўні. Спраўды, высокі прафесіяналізм быў прадэманстраваны айчыннымі артыстамі, якія ўжо не раз наведвалі Тайвань з канцэртамі, майстар-класамі ці займаліся там выкладчыцкай дзейнасцю. Дарэчы, выкладчыкі кажучы, што



працы хапае: жадаючых займацца музыкай у кваліфікаваных спецыялістаў шмат.

Адметна, што моўны бар'ер паміж настаўнікамі і вучнем не выклікае вялікіх цяжкасцей. У асноўным яны размаўляюць па-англійску. Аднак найбольш важнай і плённай з'яўляецца «музычная» мова, ці мова жэстаў — прафесійнае дэманстраванне адпаведных прыёмаў ігры на інструменце самім настаўнікам.

Справа ў тым, што я — скрыпачка, малады выкладчык, таму і было вельмі цікава паспрабаваць акунчыцца ў музычнае жыццё гэтай незвычайнай краіны. На пачатку майго знаходжання сыграла некалькі канцэртаў для тайваньскіх слухачоў, якія, дарэчы, аддаюць перавагу класіцы. А пасля з'явіліся і жадаючыя наведваць мае ўрокі па класе скрыпкі.

Варта ўвагі і тое, што ўзрост для тутэйшых людзей не мае вялікага значэння, калі яны вырашаюць пачаць сваю музычную адукацыю. Да мяне, напрыклад, прыходзілі не толькі дзеці і падлеткі, але і іх бацькі. Сустрэкаліся выпадкі, калі сын і маці альбо бацька і дачка распачылі заняткі адначасова і нават саборнічалі паміж сабой, хто лепшы.

Праўда, здзецьмі ўсё было не так проста. На першых уроках усе, без выключэння, крэху баяліся і плакалі, калі бачылі іншаземнага настаўніка. Аднак праз тыдзень прызвычаліся, і мы становіліся сябрамі. На Тайвані прысутнасць бацькоў на занятках з дзецьмі лічыцца абавязковай. Яны растлумачваюць і перакладаюць дзіцяці тое, што яно не зусім зразумела, канспектуюць асноўныя заўвагі настаўніка і не забываюцца пры гэтым карыстацца фотаапаратам ці відэакамерай, каб дома яшчэ раз прааналізаваць пройдзены ўрок.

Заняткі з дарослымі праходзяць інакш. Інструмент яны асвойваюць свядома, з вялікім натхненнем. Многія прызнаюцца, што марылі аб гэтым з дзяцінства, але толькі цяпер з'явілася рэальная магчымасць узняць у рукі скрыпку, вяліканальны флейту. Вучацца тамтэйшыя жыхары, у большасці выпадкаў, для сябе, аднак даволі хутка дасягаюць пэўных поспехаў. Любяць музіцыраваць у сям'і і ў коле сяброў.

Наколькі мне вядома, тайваньскі бок, пазнаёміўшыся ўжо з некаторымі беларускімі музыкантамі-прафесіяналамі, пачынае актыўна цікавіцца і беларускай культурай, і нашай музычнай спадчынай. Хочацца верыць, што гэтыя сувязі паміж Беларуссю і Тайванем будуць пашырацца. Нам, такім далёкім і розным, безумоўна, было б цікава падзіліцца назапашаным культурным вопытам і, тым самым, узаемна ўзбагаціцца.

Ташыяна МАЛУХІНА,
магістр мастацтваў



Ці ўяўляеце вы Мекку ў перыяд Хаджа? А цяпер уявіце, што тым, хто здзяйсняе паломніцтва, ад 16 да 30, яны хрысціяне і з'язджаюцца ў адно еўрапейскае мястэчка, каб пакланіцца хрысціянскаму Богу і ўзяць удзел у найглыбальнейшай тусоўцы. Карацей, кардынальна змяніце свае ўяўленні пра Мекку, пакінуўшы толькі маштабы. Гатовыя? 20.000 паліцэйскіх, 30.000 жаўнераў, 30.000 валанцёраў і 1.000.000 паломнікаў з 197-мі краін зямнога шару — вось колькі народу сабралася ў жніўні ў славутым рэйнскім горадзе Кельне, каб на іншых паглядзець, ды сябе паказаць на XX Сусветным дні моладзі. 7.000 журналістаў — абсалютны сусветны рэкорд — працавала на мерапрыемстве; аднак, толькі адзін прадстаўнік беларускіх СМІ здолеў атрымаць афіцыйную акрэдытацыю. Ім стаў карэспандэнт "ЛіМа".



ЗГУРТАВААННЕ моладзі свету



У Сусветным дні моладзі ўзялі ўдзел 102.000 маладых немцаў, 100.000 італьянцаў, па 50.000 іспанцаў і французцаў, 40.000 палякаў... Шасціра прыехалі нават з Саудаўскай Аравіі — краіны, дзе толькі за выяву хрысціянскага крыжа чалавека чакае самае суровае пакаранне.

Беларусы збіраліся на мерапрыемства арганізавана. Толькі дэлегацыя з Мінска-Магілёўскай епархіі, што ўключала ў сябе прадстаўнікоў Мінска, Маладзечна, Барысава і іншых гарадоў і мястэчак, налічвала 138 чалавек. А былі яшчэ калоны аўтобусаў з Вілейкі, Віцебска, Гомеля, Гродна; многія дабіраліся на ўласным транспарце. Па падліках арганізатараў, колькасць беларусаў перавысіла 1.000 чалавек. А шостаі галвіне раніцы 10-га жніўня, якраз пасля страшэннай прыроднай навалы, у Мінскай катэдры прайшла ўрачыстая імша, на якой кардынал Казімір Свёнтак блаславіў беларускіх пілігрымаў на двухдзённую вандроўку. Ужо праз паўтары гадзіны нашыя аўтобусы выязджалі за межы сталіцы, каб накіравацца на захад.

Мянем уяўленне пра вёску

Кожны аўтобус меў свой час прыбыцця. З гэтай прычыны, а таксама для таго, каб паказаць Германію, кіроўцы зрабілі велізарны крук: замест таго, каб ехаць наўпрост паўз Берлін, мы павярнулі на поўдзень, даехалі амаль да самай Баварыі і далей рушылі на Вестэрвальд.

Першы прыпынак — Лімбург. Менавіта ў невялічкіх мястэчках Лімбургскай дыяцэзіі (епархіі — аўт.) беларусам наканавана было правесці першыя пяць дзён у рамках "праграмы прызвычайвання". Мерапрыемства мела назву "Tages der Begegnung", альбо "Дні сустрэчы", а самое "прызвычайванне" заключалася ў тым, каб пражыць тыя пяць дзён у правінцыйнай нямецкай сям'і.

Германія — яскравы прыклад постіндустрыяльнай краіны, тут у гарадах жыве да 92 адсоткаў насельніцтва. Таму трапіць у нямец-

кую вёску — свайго роду экзотыка, варта асобнага апавяду.

Зэльтэрскі "раён" у федэральнай зямлі Вестэрвальд налічвае ўсяго каля 17.000 жыхароў. Сам трохтысячны Зэльтэр — адно з найстарэйшых паселішчаў рэгіёна, мае больш за 20 стагоддзяў гісторыі. Справа ў тым, што побач з гэтай зямлёй на рубяжы эраў праходзіла мяжа Рымскай імперыі, а тутэйшыя мясціны наведваў сам Цэзар падчас знакамітых паходаў на галаў.

Зараз мясціны карыстаюцца не меншым попытам у іншаземцаў: але ўжо не ў заваўнікаў, а ў турыстаў.

Шчыра кажучы, дагэтуль я думаў, што мястэчкі і гарады мэтанакіравана аднаўляюць да нейкага свята толькі ў нас. Аказваецца, такая практыка паўсюдная. Чатыры гады таму ў раёне праходзіла юбілейнае свята ўсёй федэральнай зямлі. На яго правядзенне з федэральнага бюджэту далі колькі соцень мільёнаў еўра, і ўвесь раён аздобіўся новымі дарогамі, фасадамі дамоў і ветракамі — не млынамі, а экалагічна чыстымі электрастанцыямі, якія сваёй натуральнасцю так прывабляюць турыстаў.

Вёска нямецкая адрозніваецца ад беларускай не толькі знешнім выглядам, але і складам падаткаплацельчыкаў. Тут знаходзіцца шмат маленькіх кампаній — камп'ютэрных фірм, невялічкіх друкарняў, маркетынговых бюро і толькі адно прадпрыемства — па вытворчасці драўляных дзвярэй і вокнаў. Сельская гаспадарка не мае значнай ролі: пры выкарыстанні сучасных тэхналогій некалькі фермераў у стане забяспечыць сваёй прадукцыяй мясцовых жыхароў. Усё ўзгаданае дапамагае Зэльтэрскаму раёну мець адзін з самых нізкіх узроўняў беспрацоўя ў Германіі — менш за 5 адсоткаў.

Сям'я Кірмбахаў з паўтысячнага мястэчка Шэнкельберг — звычайная нямецкая "сялянская" сям'я. Маці — карэнная немка, бацька — бразільскага паходжання, усё юнацтва правёў у Рыа. Абодва працуюць, гаспадар мае невялікую ўласную краму. З траіх дзяцей дзве старэйшыя дачкі (26 і 32) ужо замужам, а сын Зігфрыд (яны клічуць яго Зігі, 20) яшчэ жыве з бацькамі. Як і вясковыя людзі ў любой краіне, яны зусім няшмат выязджалі

за межы башкаўшчыны — разам былі толькі на вакацыях у суседняй Швецыі. Але ж праспект з краявідамі Беларусі разглядаюць уважліва, удакладняюць пра клімат і пра тое, у які сезон найлепей завітаць у госці.

— ...Гэта ж зубр!?! — ускліквае Зігі, убачыўшы здымак з Беларускай пушчы. Зігфрыд любіць прыроду ці не больш за што іншае: ягоныя паліцы натуральна ломіцца ад кніжак па залогі. — А я ўсё жыццё думаў, што ў Еўропе яны захаваліся толькі ў Польшчы...

Кельн

Мільёны Кельн сустрэў нас шматгадзіннымі пробкамі, тузінам хмарачосікаў і гіганцікам — на іх фоне — саборам.

"Сярод найвялікшых цэркваў свету Кельнскі сабор ёсць найчысцейшым і найдасканалейшым збудаваннем у гатычным стылі" — гэтакім чынам ЮНЕСКА апісвае галоўную славутасць Заходняй Германіі. Яго будаўніцтва распачалося ў 1248-м і скончылася ў 1880-м. Гатычны сабор са сваімі двума 157-метровымі шпілямі быў на той час самым высокім будынкам у свеце, хоць праз шэсць год пальму першыства ў яго пераняла парыжская Эйфелева вежа. Але храм не лічыўся б адным з найважнейшых месцаў паломніцтва хрысціянскага Захаду, поруч з Рымам, Сантыяга дэ Кампастэла ды Іерусалімам, каб не адна рэліквія.

У 1164-м архібіскуп Кельнскі Рэйнальд фон Дасэл, здзейсніўшы неспасціжны на той час пераход праз Альпы, прывёз з Мілана мошчы трох валхвоў. Менавіта ў гонар Мельхіёра, Гаспара і Бальтасара — трох усходніх цароў, што, паводле падання, наведалі народжанага Хрыста — кельнцы і пачалі будаваць дагэтуль найвялікшы хрысціянскі храм.

Да гонару арганізатараў, маладых паломнікаў забяспечылі транспартнымі паслугамі. Пасведчанне дэлегата давала права бяс-

платнага праезду ва ўсім транспарце на тэрыторыі Германіі, за выключэннем Inter CityExpress (уздоўжкраінныя ці міжнародныя экспрэсы з хуткасцю 300 км/г — аўт.). Гэта значыць, да паслуг паломнікаў былі прапанаваныя электрычкі, рэгіянальныя экспрэсы, а таксама ўсе віды гарадскога транспарту, за выключэннем таксі.

Але забеспячэнне такой агромністай колькасці народу ў краіне, дзе большасць людзей ніколі не карыстаецца грамадскім транспартам, аздаючы перавагу аўтамабілю, — справа не з лёгкіх. Нямецкім транспартнікам прыйшлося не салодка: па ўсёй краіне з дэпо і паркаў выйшлі трамваі, цягнікі метро і чыгуначныя вагоны, як тыя, што эксплуатауюцца, так і старыя. Deutsche Bahn далаткова зафрахтаваў 142 цягнікі для міжнароднага транзіту. Прыйшлося нават звяртацца па дапамогу да калег з Францыі і Італіі.

Тым не менш, нават гэта цалкам праблему не вырашыла, і ўжо на прывітальную імшу на стальёне Rhein Energie многія дабіраліся пешшу.

Афіцыйнае адкрыццё Дня моладзі ў Кельне сабрала толькі 50.000 чалавек: для іншых на адным з найвялікшых стальёнаў Германіі проста не хапіла месца.

Прысутных віталі Прэзідэнт Пантыфікальнай Рады архібіскуп Станіслаў Рылько і Архібіскуп Кельнскі Кардынал Ёахім Майзнэр. Апошні звярнуўся да моладзі, "як да тых, хто паўтарыў шлях валхвоў". А потым на сцэну паліўся прэзідэнт Федэральнай Рэспублікі Германія Хёрст Кёлер.

— Падчас такіх святаў маладыя людзі розных нацыянальнасцей растуць у сваёй блізкасці адзін да аднаго... Як рэзультат, пасля вяртання дадому вы станеце членамі супольнасці, якая апаясвае ўвесь зямны шар. Гэта супольнасць, паўз якую вы можаце дзяліцца адзін з адным, супольнасць, якая ўзмацняе пачуццё вашай прыналежнасці да сусветнага братэрства, — сказаў германскі прэзідэнт. — Ёсць такія старажытнарымскія заканадаўчы прынцыпы: "тое, што тычыцца кожнага, ёсць абавязак кожнага". Гэты прынцып таксама важны зараз. Толькі разам мы можам стварыць і захаваць мір у нашым адзіным свеце, забяспечыць справядлівасць і абараніць нашае навакольнае асяроддзе.

Сп. Хёрст Кёлер падкрэсліў, што сама ідэя Сусветных дзён моладзі выходзіць за рамкі рэлігійнага мерапрыемства. Гэта глабальная сустрэча.

— Мне вельмі прыемна, што побач з маладымі каталікамі і прадстаўнікамі іншых канфесій і рэлігій таксама былі запрошаныя і атэісты. Мы павінны стаяць сёння разам, калі само існаванне чалавецтва пад пагрозай.

Незаўважаны Папа?

Цікаваць усяе планеты да Сусветных дзён моладзі абумоўлена, перш за ўсё, візітам новага Папы Рымскага. Сваю першую міжнародную вандроўку раскватараваны ў Ватыкане Бенедыкт XVI здзейсніў і за мяжу, і дадому: менавіта адсюль пачалася духоўная "кар'ера" будучага Папы.

На працягу колькіх гадоў Ёзэф Ратцынгер жыў у суседнім гарадку Боне як прафесар, і адтуль часта наведваўся ў Кельн, дзе меў шмат сяброў. Па словах Папы, было знакам лёсу тое, што тут ён стаў бліжкім сябрам архібіскупа Кардынала Ёзэфа Фрынгса, які і запрасіў Ратцынгера ў якасці свайго тэлага на Другі Ватыканскі кангрэс. За паўстагоддзе, што прайшло з таго часу, Ратцынгер змог стаць прыбліжаны Яна Паўла II, каб потым быць абраным доўгачаканым нямецкім Папам.





Але цень патрона не дае Бенедыкту "разгарнуцца" на сваім пасту — і магчыма, ніколі не дасць. Аналітыкі кажуць, што Канклаў прызначыў састарэлага Ратцынгера (78) як нібыта "кампраміснага", "пераходнага" Пантыфіка. Сапраўды, цяжка вось так адразу зраўняцца з чалавекам, якога лічаць ці не самым адмысловым Папам за апошнія 500 гадоў.

— Я натуральна аддаю пашану адланаму служку Гасподняму, нашаму ўлюбёнаму Папу Яну Паўлу II, чыёй натхнёнай ідэяй было сабраць у адным месцы маладых людзей з усяго свету... Гэты вялікі Папа разумеў выклік, з якімі сутыкаецца сёння моладзь, і, як знак ягонага даверу, не пахіснуўся ў рашэнні заклікаць іх стаць га-

мець ягоную прамову. Каля дваццаці вялізных экраннаў, усталяваных на полі, а таксама сінхронны пераклад на шэсць "рабочых" моў сустрэчы ў прамым FM-эфіры амаль справіліся.

Для кожнага дэлегата, хто хацеў нешта сказаць, нямецкая радыёстанцыя WDR арганізавала "свабодны мікрафон" на адной з плошчаў Кельна. На працягу шасці дзён, кругласутачна, сюды мог палесці любы, каб пакінуць сваё аўдыёпасланне Папу. Усе пасланні былі запісаныя, з іх выбіраліся найбольш змястоўныя, і кожны дзень на працягу трох гадзін трансліраваліся ў спецыяльнай перадачы. Больш таго, з усіх пажаданняў WDR зробіць галзіны "аўдыёкалаж", які яшчэ раз прагучыць у нацыяналь-

— не толькі фізічна, але і маральна.

Паводле слоў Пантыфіка, сям'я як фундаментальная ячэйка чалавецтва сутыкаецца сёння з процьмай іспытаў і пагроз, якія напружваюць тытэнь выжывання рэлігіі і чалавецтва ў цэлым.

— Трэба памятаць, што хрысціянскія сем'і — гэта галоўны інстытут вырошчвання ў веры, яны здольныя выконваць місіянерскую функцыю ў самых розных жыццёвых сітуацыях, роўна як і быць правадніком хрысціянства ў самых розных культурах і сацыяльных супольнасцях.

Не зважаючы на пратэсты праваабаронцаў, кансерватар Бенедыкт XVI жорстка асуджае штучнае пазбаўленне чалавека жыцця.



Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва"; e-mail: minsk@lim.by Адрас у Інтэрнеце — www.lim.by

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»

— прымае да разгляду выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі; — выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг; — арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарова, 19, тэл.: 284-79-65

Ліцэнзія на выдавецкую дзейнасць № 02330/0056810 ад 2 сакавіка 2004 года, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

ролямі Евангелія і адважнымі будаўнікамі цывілізацыі праўды, любові і міру, — гэтакімі словамі Бенедыкт XVI аддаў ланіну павагі свайму знаману папярэдніку.

З візітам у Германію прыехаў новы Папа, але часам падавалася, што змена кіраўніка прастола св. Пятра не была заўважаная шырокай грамадскасцю. На ўсіх старажытных цэрквах Кельна, у тым ліку на Кельнскім саборы, — сцягі Ватыкана і Польшчы, на галоўнай плошчы побач з велізарным партрэта Бенедыкта — такіх жа памераў выява Яна Паўла; моладзь, што прыйшла сюды заклікаць вітальную прамову Папы, купіла ў бела-чырвоным акіяне. "Мы [палякі — аўт.] сабраліся тут спантанна, каб узгадаць нашага апошняга Папу, Яна Паўла II", — кажа адзін з дэлегатаў, растлумачваючы польскую "акупацыю". Атмасфера тут вельмі эмацыянальная. Пад выявай "апошняга" Папы маладыя людзі пляскаюць, трымаючыся за рукі, распяваюць у песнях пра свая Радзіму, і ім акампануюць плясканне ў далоні ды хваляванне сцягоў.

Потым у Бенедыкта будзь яшчэ мноства сустрэч з моладдзю, ён наведвае сінагогу, як гэта рабіў мінулы Пантыфік: — увогле бачна, як хочацца яму быць падобным да Яна Паўла, хоць бы ў гэтах. І ўсюды яго будуць вітаць, яму будуць пляскаць і часам скандзіраваць італьянскае "Be-ne-de-to!" Але скандзіраваць як Папу, як жывому ўвасабленню Царквы, але не як Сімвалу: бо гэта надойга прэрагатыва Яна Паўла II.

На заключную імшу ў Мар'енфілдзе — на полі бліз французскай мяжы — сабралася большасць дэлегатаў. Бадай што, аніякая сучасная фотакamera не ў стане задакументіраваць гэтакі натоўп, а аднаго слова мала, каб перадаць уражанні. Уявіце сабе агромністае поле, тры на чатыры кіламетры, якое скрозь усяена людзьмі, якім, да гэтага, усё ж такі не хапае месца, каб раскласці спальнік з правіянтам. Яшчэ адна задача арганізатараў — забяспечыць кожнага шанцам пабачыць Папу на свае вочы, а таксама зразу-

ным нямецкім эфіры 18 снежня і будзе прэзентаваны персанальна Папу перад Ражаствам.

Традыцыі vs. сучаснасць

Легалізацыя гомасексуальных шлюбаў у шэрагу краін Еўропы і Амерыкі стала апошнім выклікам хрысціянству з яго традыцыйнымі сямейнымі каштоўнасцямі. Дагэтуль была эўтаназія і заклікі да ўзаконення абортнаў у дзяржавах з моцнымі пазіцыямі каталіцтва. Відавочна, што найстарэйшыя з дзеючых сёння маральных інстытутаў — Царква — проста абавязана неяк рэагаваць: ігнараванне ўсіх гэтых праблем прывяло б да яе заняпаду. Дык што гэта: тычка нашага часу альбо паказчык таго, што чалавецтва марудна, але верна вар'яец?

Хоць Папа дыпламатычна пазбягаў каментарыяў на гэтую тэму, але ўсё ж некалькі "праграмных" заяў было зроблена. Разам з выпрымкамі з яго папярэдніх ватыканскіх "спічаў" яны і ствараюць афіцыйны пункт гледжання Царквы.

— Перш за ўсё, мы павінны адносіцца з большай павагай да тых людзей, якія таксама пакутуюць у пошуках свайго ўласнага варыянта праведнага жыцця. З іншага боку, стварэнне "легальнай" формы любога гомасексуальнага шлюбу, насамрэч, ніколі не дапамагае тым людзям, — дыпламатычна даводзіць Бенедыкт XVI і тут жа дадае:

— Хоць схільнасць кожнага чалавека нетрадыцыйнай арыентацыі паасобку не правіна, у цэлым гэта больш-менш моцная тэндэнцыя, якая нясе ў сабе істотнае маральнае зло. Гэтакім чынам, схільнасць трэба разглядаць як аб'ектыўную ненармальнасць.

Папа падкрэсліў каштоўнасць сям'і і "афіцыйнага" шлюбу:

— Мужчына і жанчына былі створаны для таго, каб разам гарантаваць будучыню чалавецтва

— Не ўсе маральныя пытанні такія ж безабпечальныя, як абарты і эўтаназія. Я дапускаю, што сярод каталікоў могуць быць розныя меркаванні наконт вайны і нават прымянення смяротнага пакарання... але да абортнаў і эўтаназіі мы павінны ставіцца негатыўна.

Нарэшце, Папа недвухсэнсоўна надае апошнім тэндэнцыям ярлык "модных", як бы праходзячых, папярэджаючы, што "дарослая вера не гоніцца за павевамі моды і апошнімі навінкамі".

— "Чыстая" вера, якая базіруецца на ключавых палажэннях Царквы, сёння часта разглядаецца як фундаменталізм. У той час рэлігіізм, які з'яўляецца дазвалам чалавеку быць палабраным і ўнесеным ветрыкам любога вучэння, выглядае адзіным прымальным з пункту сучасных стандартаў відам адносінаў, — заяўляе Пантыфік.

Аднак з кожным годам такое простае тлумачэнне працуе ўсё менш і менш. З парыхскім журналістам Квенцінам мы размаўляем аб сучаснай сітуацыі ў хрысціянстве. Дзіўны факт: у адной з самых каталіцкіх краін свету Іспаніі не толькі нацыя ў цэлым, але і нават самыя дбайныя каталікі галасуюць зараз за абарты, гомасексуальныя шлюбы і эўтаназію.

Традыцыйныя хрысціянне ў Францыі, як і мой знаёмы Квенцін, проста не могуць усё гэта прыняць. Як упэўнены каталік, Квенцін рашуча супраць абортнаў і гомасексуалізму. А вось калі гаворка зайшла пра эўтаназію, аўтар гэтых радкоў не пачуў адназначнага меркавання. Сапраўды: гістарычны гуманізм французаву куды мацнейшы за іх рэлігійную традыцыю.

Мікалай АНШЧАНКА, Лімбург—Хершбах—Кобленц—Бон—Дзюсельдорф—Кельн—Мінск

Фота аўтара

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»

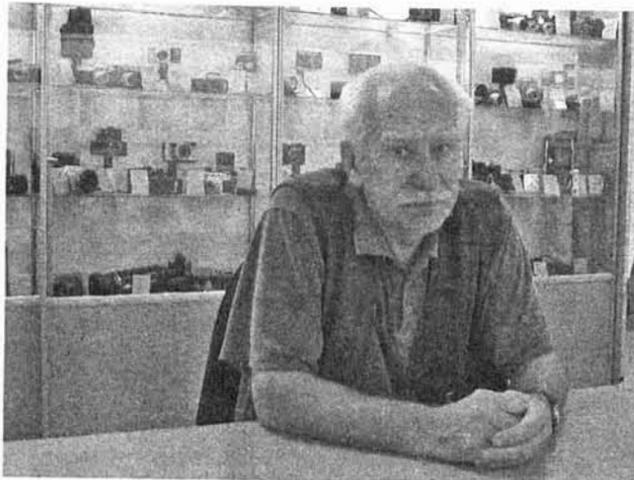
аб'яўляе конкурс на замаяшчэнне пасадак (да 5-ці гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу (для тых, хто мае мінскую прапіску) з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбарнага тэрміна, вызначаны наймальнікам:

Table with 3 columns: Position, Quantity, and Department. Lists various roles like 'professor', 'assistant', and 'instrumental department' with their respective counts and departments.



Кнігі можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва". Тэлефоны адзела маркетынгу і рэкламнай дзейнасці: 284-79-65; (факс) 284-82-04.

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва", рэдакцыйная газета "ЛіМ" выказваюць прырае спачуванне супрацоўніцы РВУ Ляіко Маргарыце Міхайлаўне ў сувязі са смерцю БАЦЬКІ.



У нашай сталіцы шмат музеяў. Але, напэўна, мала хто ведае аб існаванні галерэі «Мір фота», якая размяшчаецца па вуліцы Прытыцкага, 10. Ды і не дзіўна, бо гэтая незвычайная ўстанова ўпершыню адчыніла свае дзверы толькі год таму. Нягледзячы на маленькі адрэзак часу, тут прайшло ўжо 12 выстаў. Кожны месяц — новая.

У ПАДАРУНАК — ФОТААПАРАТ

Зараз жа аматары фотаздымкаў могуць убачыць творчы плён Дзмітрыя Лельчука з Гамбурга і Ганны Громавай з Мінска пад агульнай назвай «Местоимения». Гэта экспазіцыя — спроба сінтэзу традыцыйнай чорна-белай фатаграфіі з сучаснымі тэхналогіямі апрацоўкі і друку выявы, прычым, акцэнт робіцца менавіта на традыцыю.

Дзякуючы гаспадару музея Віктару Суглобу, часта выстаўляюцца маладыя аўтары. Аднак трапіць сюды са сваімі работамі згодзе не кожны. Пры музеі існуе мастацкі савет, куды ўваходзяць сапраўдныя прафесіяналы. І лепшыя з лепшых пасля яго «вердыкту» могуць прадставіць свае працы на суд глядачоў.

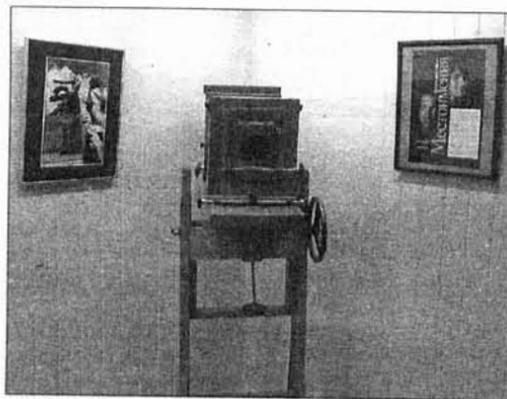
Выставы загадзя плануецца супрацоўнікамі галерэі. Ужо рыхтуюцца майстры з Гомеля. У хуткім часе будуць запрошаны фотааматары з Расіі, а дакладней, з Ніжняга Ноўгарада і з Літвы.

Прыцягваюць увагу наведвальнікаў і старыя фотаздымкі, якіх, на жаль, няма шмат. Яны куплены ў музеяў або ў

асобных людзей. Як паведаміў старшыня мастацкага савета Юрый Васільеў, некаторыя мінчане прыносяць фатаграфіі ў падарунак. Трэба адзначыць, што збіраюцца менавіта беларускія здымкі. Што датычыць сучасных работ, перавага аддаецца чорна-белай плёнчонай фатаграфіі, а не лічбавай.

Побач можна убачыць унікальную калекцыю фотаапаратаў, якую сабраў Віктар Суглоб. Іх каля 380-ці. А ў калекцыі самога гаспадара налічваецца да 1500. Самы «стары» экзэмпляр датуецца 1842 годам. Да ведама, першы здымак у свеце быў зроблены ў 1839 годзе. Завяршаюць калекцыю апараты 1991-га. Дарэчы, прыватнымі асобамі складаецца каталог фотаапаратаў.

Многія арганізацыі ўдзяляюць вялікую ўвагу выхаванню падрастаючага пакалення. Музей-галерэя «Мір фота» — не выключэнне. Сумесна з аддзелам культуры, упраўленнем адукацыі адміністрацыі Фрунзенскага раёна сталіцы ён праводзіць конкурсы на тэму



«Свет вакол нас», удзельнікамі якога могуць стаць вучні 7 — 11 класаў сярэдніх школ, навучэнцы сярэдніх спецыяльных устаноў гэтага раёна. Кожны аўтар павінен прадставіць каля 5 работ, памерам 13x18 см. Гэта могуць быць як каляровыя, так і чорна-белыя здымкі. У кожнай намінацыі вызначаюцца тры пераможцы, якія будуць узнагароджаны дыпламамі і памятнымі падарункамі. Той, хто зойме першае месца, атрымае фотаапарат. Акрамя таго, усе удзельнікі конкурсу будуць мець 10-працэнтную скідку на працягу года. Лепшыя работы журы адбярэ для выставы, якая будзе экспанавацца ў галерэі з 14 па 21 кастрычніка. Ёсць за што пазмагацца! Калі ж конкурс пройдзе паспяхова, ён распаўсюдзіцца на ўсе раёны г. Мінска.

Добрая навіна для тых, хто сапраўды цікавіцца фатаграфіяй: у хуткім часе плануецца арганізаваць пры музеі гуртчок фотааматараў.

А прэзентацыя чарговай выставы, дзе прадстаўлены работы Леаніда Ляўшынава, адбылася 21 верасня. Абавязкова прыходзьце, бо, сапраўды, ёсць на што паглядзець.

Лілія КІСЯЛЁВА

Фота В. КАВАЛЁВА



ПРАЦЯГВАЕЦЦА
ПАДПІСКА
НА IV КВАРТАЛ
2005 ГОДА!

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малалосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Польмя»

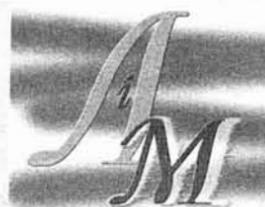
Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.



Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР

Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(намеснік галоўнага
рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ
Ірына ШАЎЛЯКОВА
Наталля ЯКАВЕНКА



АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмяў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на «ЛіМ».
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва»

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856 Наклад 2821
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
21.09.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва»

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1094

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12